

พลวัตทางวัฒนธรรมของชาวจีนยูนนานในประเทศไทย : การทบทวนองค์ ความรู้ทางสังคมศาสตร์

พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

1. บทนำ

บทความนี้มุ่งที่จะศึกษาการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมของชาวจีนยูนนานในประเทศไทยในบริบททางวิชาการสังคมศาสตร์ที่ผ่านมามีองค์ความรู้อะไรที่สามารถอธิบายถึงชาวจีนยูนนานที่พลัดถิ่นในประเทศไทยไม่เพียงแต่ 50 ปีของการตั้งถิ่นฐานใหม่เท่านั้น กลุ่มชาติพันธุ์นี้มีการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมอย่างไรและสามารถเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ-ชาติต่างๆ และความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์จีนกับความเป็นชาติพันธุ์จีนยูนนานที่ดำรงอยู่ภายใต้เงื่อนไขทางสังคมผ่านมิติทางเวลาและควบคู่ไปกับการทบทวนแนวคิดทางวิชาการเรื่องคนพลัดถิ่น (Diaspora) อัตลักษณ์ (Identity) ชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity) ว่าสอดคล้องกับงานการศึกษาสังคมและวัฒนธรรมของชาวจีนยูนนานที่มีคนศึกษาไว้ก่อนหน้านี้หรือไม่อย่างไรและการศึกษากระบวนการพลวัตทางวัฒนธรรมของชาวจีนยูนนานในประเทศไทยควรมีแนวทางอย่างไร

2. ความนำ

2.1 จีนยูนนาน หรือจีนภูเขาหรือ จีนฮ่อ คือใคร

ชาวจีนที่ส่วนหนึ่งที่อาศัยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทยนั้นคนไทยหรือคนล้านนารู้จักกันดีว่าเป็น “จีนฮ่อ” หรือ “คนฮ่อ” ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่เดินทางค้าขายระหว่างจีนตอนใต้กับเมืองต่างๆ ในรัฐฉาน ล้านนา และพม่า ดังนั้นคนจีนมีมาจากภูเขาทางตอนเหนือของประเทศไทยในปัจจุบันจึงเรียกวาจีนฮ่อและพม่าเรียกว่า “จีนภูเขา” (ภูวคณ, 2549, 503)

การศึกษาทบทวนความรู้เรื่องจีนฮ่อในประเทศไทยนั้นมีเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่สนใจและหาความหมายเกี่ยวกับคำว่าฮ่อ มีศาสตราจารย์เจีย ยัน จองและนักวิจัยสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบทที่ตีพิมพ์เผยแพร่ความหมายของคำว่าจีนฮ่อและจีนฮ่อในมิติต่างๆ ในฐานะที่เป็นชาติพันธุ์หนึ่ง โดยที่การศึกษานี้ใช้การอธิบายของนเรศรชฐ พิสิษฐพันธ์ 2548 สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย จีนฮ่อ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดลเรียบเรียงเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้ (เจีย เยนจอง ,2537,114-118และนเรศรชฐ 2548)

ชาวจีนจากมณฑลยูนนานได้เดินทางค้าขายในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทยมาช้านานแล้ว พ่อค้าชาวจีนจากมณฑลยูนนานเหล่านี้มีชื่อเรียกในภาษาล้านนาว่า “ฮ่อ” คำว่าฮ่อหมายถึงชาวจีนซึ่งอยู่ที่มณฑลทางใต้ของจีน (เช่น จากมณฑลยูนนาน) และอาจจะรวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่มาจากมณฑลนี้หรือมาจากมณฑลใกล้เคียงด้วย (เช่น จากมณฑลกว๋างสี และมณฑลเสฉวน)

“ฮ่อ” ในตำนานและ “ฮ่อ” ในประวัติศาสตร์

ที่มาของคำว่าฮ่อ สันนิษฐานว่า อาจมาจากชื่อเรียกอาณาจักรน่านเจ้า ซึ่งตั้งอยู่ที่คาบหลี่ ริมทะเลสาบหนองแส (หรือ “ซีเอ้อห่อ”) ชาวจีนเรียกชาวป่าที่อยู่ทะเลสาบหนองแสนี้ว่า “ฮ่อ/หือ” ชื่อเต็มคือ “ซีเอ้อห่อหมาน” หรือ “ชาวป่าที่อยู่บริเวณแม่น้ำหนองแส” ต่อมาชาวป่า “ฮ่อ/หือ” ได้ย้ายจากทะเลสาบหนองแสไปอยู่คุนหมิง ก็ยังถูกเรียกว่า “ฮ่อ/หือ” ตามที่อยู่เดิมที่ริมทะเลสาบหนองแส เมื่อกาลเวลาผ่านไป คำว่า “ฮ่อ” ในความหมายที่แปลว่า จีน เช่น ฮ่อปักกิ่ง หมายถึง “จีนปักกิ่ง”

ต่อมาคำว่า “ฮ่อ” ได้เข้ามาสู่อาณาจักรล้านนาและล้านช้าง ชาวไทยล้านนาและลาวเรียกชาวจีนที่มาจากมณฑลยูนนานและบริเวณใกล้เคียงว่า “ฮ่อ” ประวัติศาสตร์ล้านนากล่าวว่า ขุนเจือง วีรกษัตริย์แห่งเมืองพะเยา ลี้พระชนม์ในขณะทำสงครามกับ “พญาฮ่อแมนตาดอกขอกฟ้าตายีน” ที่เมืองยูนนาน นอกจากนี้ประวัติศาสตร์ล้านนายังกล่าวว่า ระหว่างปี พ.ศ. 1947 – 1948 (ตรงกับสมัยหมิงของจีน) ได้เกิดสงครามระหว่างอาณาจักรล้านนากับฮ่อ พญาสามฝั่งแกนแห่งอาณาจักรล้านนาได้เกณฑ์ทหารจากเชียงใหม่ เชียงราย พะเยา ผัง และเชียงแสน ทำสงครามชนะฮ่อ จับได้ฮ่อไปจนสุดแดนสิบสองพันนา นอกจากนี้ในพงศาวดารเมืองหลวงพระบางกล่าวว่า พ.ศ. 2197 ฮ่อหัวขวยยกกองทัพมาตีเมืองแฉวนหวีฟ้าสิบสองพันนาลือ บุตรของเจ้าเมืองแฉวนหวีฟ้าหนีศึกฮ่อหัวขวยพาเอาไพร่พลลงมาพึ่งพระเจ้าล้านช้างเวียงจันทน์

คำว่า “ฮ่อ” ต่อมาได้เข้ามาสู่ภาษาไทย คนไทยภาคกลางใช้คำว่า ฮ่อ เมื่อมีการส่งกองทัพจากกรุงเทพฯ ไปปราบฮ่อ ความเป็นมาของการปราบฮ่อมีว่า ระหว่างปี พ.ศ. 2392 – 2402 (ตรงกับสมัยชิงของจีน) ชาวจีนจากมณฑลทางใต้ของจีน มีหงษ์ฉิวเทียน เป็นผู้นำ ได้ก่อการกบฏและตั้งอาณาจักรจีนเรียกว่า ไท่ผิงเทียนกั๋ว (หรือ มหาสานติแดนสวรรค์) ต่อมาถูกทางการจีนปราบจนแตกหนีเข้าไปในดินแดนของเวียตนาม พม่า ลาว และไทย จีนเหล่านี้มีชื่อต่อมาว่า ฮ่อธงดำและฮ่อธงเหลือง ฮ่อ ได้ปล้นสะดมทำความเดือดร้อนบริเวณทางเหนือของไทย ทางตะวันออกของพม่า และทางตะวันตกของเวียตนาม ทางกรมไทยได้ส่งกองทัพไปปราบฮ่อรวม 4 ครั้ง (ปี พ.ศ. 2418, 2426, 2428 และ 2430) ผลของการทำสงครามปราบฮ่อ ได้มีการสร้าง เจริญปราบฮ่อ ใน พ.ศ. 2427 เพื่อพระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบแก่ผู้ที่ไปราชการทัพปราบฮ่อ และได้มีการสร้างอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ ที่จังหวัดหนองคายเมื่อปี พ.ศ. 2459 เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งวีรกรรมของทหารที่ไปราชการทัพปราบฮ่อ แม้จะมีการใช้คำว่า “ฮ่อ” ในภาษาไทย แต่คนไทยส่วนใหญ่ก็ไม่เข้าใจแจ่ม

ชื่อว่า “ฮ้อ” คือใคร หลังจากสงครามปราบฮ้อ ระหว่างปี พ.ศ. 2418 – 2430 แล้ว คำว่า “ฮ้อ” ก็
เลื่อนหายไปจากการใช้ชีวิตประจำวันของคนไทยส่วนใหญ่

“ฮ้อ”และ “จีนยูนนาน”ในภาคเหนือของไทย

ชาวจีนยูนนานมีความสัมพันธ์กับดินแดนทางตอนเหนือของประเทศไทยในปัจจุบันมา
ยาวนานซึ่งปรากฏในตำนานทางภาคเหนือหลายฉบับพร้อมทั้งเรียกชาวจีนเหล่านั้นว่า ฮ้อ ฮ้อว้อ
แต่ชาวจีนฮ้อ หรือชาวจีนยูนนานที่คนไทยรู้จักกันดีคนแรกคือ เจิ้งเหอ ที่คนส่วนใหญ่ขนานนามว่า
ซาปออง มีเรื่องเล่าต่างๆของเจิ้งเหอที่ออกเดินทางสำรวจพื้นที่ในคาบสมุทรตองไต้ของประเทศจีน
ระหว่างปีพ.ศ. 1948ถึง1976 (จี้จันตร์,2548,170-205)และเจิ้งเหอคนนี้เป็นชาวจีนที่เป็นมุสลิมอีก
ชาวจีนยูนนานได้ถูกเรียกกันภายในกลุ่มคนไทยล้านนาทางตอนเหนือของประเทศไทยว่า ฮ้อ หรือ
จีนฮ้อ คำว่า ฮ้อนั้นมีความหมายที่แปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลาและบริบททางสังคมและต่อมาในช่วง
ที่บริเวณพื้นที่ของอาณาจักรล้านนานั้นกลุ่มชาวจีนยูนนานก็จะถูกรู้จักกันในนามของพ่อค้าม้าต่าง
ที่ขนส่งสินค้าระหว่างพื้นที่ของจีนตอนใต้กับกลุ่มเมืองต่างๆในล้านนา ล้านช้าง และเดินทางออก
ทะเลที่พม่า กลุ่มเหล่านี้ถูกเรียกว่าจีนฮ้อเช่นกันและในบริบทของจีนฮ้อในช่วงนี้เองถ้าเป็นเรื่อง
สินค้าจะดูให้ความหมายในทางที่ดีแต่ถ้ามีความหมายในทางต่อต้านรัฐหรือเป็นตัวละครที่แสดง
ถึงการรุกรานบ้านเมือง ฮ้อ ก็จะดูให้ความหมายในทางที่มีเช่นการปราบฮ้อ กบฏฮ้อ เป็นต้น
ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั้นก็แปรเปลี่ยนไปตามบริบทต่างและเวลา

เมื่อดินแดนในแถบลุ่มน้ำโขงได้เผชิญหน้ากับการล่าอาณานิคมกลุ่มชาวจีนฮ้อที่ได้ตั้งถิ่น
ฐานในประเทศไทยหรือล้านนานั้นก็ได้ถูกผนวกเป็นพลเมืองรัฐสยามเช่นกันการผนวกในครั้งนี้
ได้ถูกเรียกกันในหมู่นักวิชาการว่าการกลืนกลาย(Assimilations) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เชื่อว่าทำให้
ชาวจีนในประเทศไทยกลายเป็นพลเมืองไทยโดยวิธีการต่างๆที่เป็นการยินยอมและบางกรณีก็
เป็นไปตามกฎหมายซึ่งการผนวกนี้ก็ได้มีปัญหาที่ร้ายแรงมากในภาคเหนือแต่ปัญหาจะมีความ
รุนแรงมากในกรุงเทพหลังสงครามโลกครั้งที่2

ดังนั้นการกลืนกลายจึงไม่ได้มีมิติเดียว และเมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่2ในประเทศจีนมี
การเปลี่ยนแปลงโดยพรรคคอมมิวนิสต์ได้มีชัยชนะเหนือพรรคก๊กมินตั๋ง และสามารถสถาปนา
สาธารณรัฐประชาชนจีนสำเร็จและพรรคก๊กมินตั๋งได้ไปตั้งที่มั่นในเกาะไต้หวันแต่การสู้รบในแบบ
ของทั้งสองกลุ่มยังคงดำเนินต่อไปตามแนวชายแดนรัฐต่างๆทางจีนตอนใต้เช่นในพม่า กองทัพที่
เรียกกันว่ากองทัพที่ 93 กองทัพที่ 3 และ5 ยังคงดำเนินการรบอย่างต่อเนื่องในประเทศพม่า
บริเวณรัฐฉานทำให้ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเรียกร้องให้ประชาคมโลกรับทราบว่ามีกอง
กำลังต่างชาติในดินแดนพม่าที่มีแนวทางการรบเพื่อต่อต้านรัฐจีนให้พม่ากดดันกองกำลังนี้ให้พ้น
เขตแดนพม่าโดยเร็วดังนั้นทางสหรัฐอเมริกาที่ยังคงสนับสนุนจีนคณะชาติอยู่ขณะนั้นได้เป็นคน
ดำเนินการเคลื่อนย้ายกองทัพเหล่านี้กลับไปยังไต้หวันราว 2 ครั้งด้วยกันในปีพ.ศ.2496-2497 และ
พ.ศ. 2504 แต่ถึงอย่างไรก็ตามยังคงมีกองกำลังส่วนหนึ่งที่ไม่ต้องการเดินทางไปยังไต้หวันโดยกา

นำของนายพลหลีแห่งกองทัพที่ 3 และนายพลต้วนแห่งกองทัพที่ 5 ซึ่งขณะนั้นได้มาตั้งกองกำลังในดินแดนประเทศไทยที่ถ้ำรอบอำเภอฝางจังหวัดเชียงใหม่และคอยแม่สองอำเภอแม่จัน(ในขณะนั้น) จังหวัดเชียงรายตามลำดับซึ่งทั้งสองกองกำลังนี้ได้กลายเป็นผู้ปลัดถิ่นชาวจีนยูนนานกลุ่มใหม่ที่มาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยโดยที่กลุ่มทั้งสองนี้มีความสัมพันธ์กับรัฐไทยในเรื่องอุดมการณ์การต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์เช่นกันในยุคที่เรียกว่าสงครามเย็นในบริเวณชายแดนไทย พม่า ลาวและที่เชื่อมต่อกับจีนทางมณฑลยูนนานนั้น ได้กลายเป็นพื้นที่ของการต่อสู้เพื่ออุดมการณ์และการช่วงชิงอำนาจรัฐโดยมีกลุ่มต่างๆที่เคลื่อนไหวดังนี้ กลุ่มทหารจีนคณะชาติ กองทัพที่ 3 และ 5 กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ที่เรียกตนเองว่ากลุ่มหนุ่มศึกหาญ กลุ่มกู้ชาติคะฉิ่น และกลุ่มที่ยึดถือแนวทางลัทธิคอมมิวนิสต์ที่เคลื่อนไหวเพื่อล้มรัฐพม่า ไทยและลาว รวมทั้งกองกำลังชนกลุ่มน้อยที่สามารถเข้ากับทุกกลุ่มได้เพื่อผลประโยชน์บางประการเช่นกลุ่มว่า กลุ่มม้ง ที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆตามแนวรอยต่อทั้ง สี่ประเทศนับเป็นพื้นที่ที่จุดเชื่อมต่อ จุดแตกหักและจุดศูนย์กลางของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและอุดมการณ์(กาญจนะ,2546)

สำหรับประเทศไทยนั้นก็ทำให้ความสำคัญของกองกำลังต่างๆนี้แตกต่างกันและดูเหมือนว่าจะได้ให้ความสำคัญแก่กองกำลังจีนคณะชาติอย่างเห็นได้ชัดในการให้ความช่วยเหลือและการให้ความร่วมมือของกองกำลังจีนคณะชาติเป็นอย่างดีด้วยการเจรจาตกลงกันในเรื่องแต่ละฝ่ายต้องการเช่นประเทศไทยต้องการให้กองกำลังจีนคณะชาติไปช่วยรบกับกลุ่มแนวร่วมพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่เขาคือและที่คอยผาตั้งและทางกองกำลังเองต้องการเงินและอาวุธต่างๆเพื่อเคลื่อนไหวในตามแนวชายแดนประเทศต่างๆอยู่แต่เนื่องจากกาสู้รบที่ร่วมกับไทยแล้ว กองกำลังจีนคณะชาติยังคงมีความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มกองกำลังต่างๆในหลากหลายรูปแบบทั้งเป็นความร่วมมือกันและเป็นความขัดแย้งกันในเรื่องการขนสินค้าต้องห้ามเช่น อาวุธ สินค้าหนีภาษี และที่สำคัญที่สุดคือยาเสพติดโดยพื้นที่บริเวณนี้ได้กลายเป็นแหล่งผลิตยาเสพติดที่ใหญ่แห่งหนึ่งของโลกที่เกิดขึ้นจากกองกำลังเหล่านี้ตั้งแต่ผลิตและขนส่งเพื่อนำรายได้มาเลี้ยงกองกำลังตนเองไว้ อุดมการณ์การกู้ชาติเลยกลายเป็นขบวนการอาชญากรที่แฝงตัวเข้ามามีผลประโยชน์ร่วมกันที่อำนาจรัฐใดๆเข้าไปไม่ถึงเนื่องจากแต่ละกลุ่มนั้นมีทั้งอำนาจเงินอาวุธและกำลังคนเกิดการสู้รบแย่งชิงความเป็นใหญ่ในธุรกรรมต้องห้ามหลายครั้งในดินแดนที่เรียกว่าสามเหลี่ยมทองคำ(กาญจนะ,2546)

เมื่อกระแสของโลกเปลี่ยนไปด้วยการเมืองระหว่างประเทศที่มุ่งเปิดความสัมพันธ์กับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนทำให้ประเทศไทยต้องมีการทบทวนนโยบายที่ไม่ต้องมีกองกำลังเพื่อเป็นกันชนกับฝ่ายตรงข้ามอีกต่อไปกองกำลังจีนคณะชาติจะมีสถานภาพใดสถานภาพหนึ่งภายใต้รัฐไทย ซึ่งกองกำลังที่หลากหลายนั้นมีจำนวนมากและที่สำคัญคือกองกำลังจีนคณะชาติที่ยังคงเคลื่อนไหวอยู่ทั้งที่ ทางใต้หัวเมืองก็ประกาศว่าไม่รับรู้เรื่องกองกำลังเหล่านี้ในประเทศไทยอีกแล้วหลังจากสิ้นสุดกาขนส่งกองกำลังกองพลที่ 93 ในปี2504แล้วแต่ความจริงก็มีความช่วยเหลือแบบลับอยู่ตลอดเวลาแต่ไม่ได้เป็นรัฐต่อรัฐเท่านั้นเองดังนั้นรัฐบาลจึงต้องมีพื้นที่ให้กับกลุ่มคน

เหล่านี้และครอบครัวอีกจำนวนหนึ่งที่ติดตามมากับกองกำลังนี้ จึงเกิดนโยบายให้สัญชาติไทยกับกลุ่มทหารจีนคณะชาติโดยให้ชื่อว่ากลุ่มอดีตทหารจีนคณะชาติและครอบครัว

2.2 ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา วิถีชีวิต ของชาวจีนยูนนาน: ความเหมือนและความต่างกับคนจีนทั่วไป

ความหลากหลายด้านด้านศาสนา ชาวจีนยูนนานมีการนับถือศาสนาสามศาสนาหลักคือ พุทธ คริสต์ และอิสลาม และชาวจีนที่เรียกกันว่าจีนฮั่นนั้นในช่วงการข้ามพรมแดนด้วยขบวนม้าต่างนั้นเป็นชาวจีนที่นับถือศาสนาอิสลามและตั้งถิ่นฐานในสี่ลูกสี่หลานมาเป็นระยะเวลากว่าร้อยปีในตัวเมืองเชียงใหม่ก่อตั้งศาสนสถาน que เรียกว่ามัสยิดบ้านฮ่อ (เจิ้งเหอที่เป็นเส้นทางสำรวจทะเลใต้ก็เป็นมุสลิมเช่นกัน)

ในการอพยพที่เรียกว่าส่วนหนึ่งของกองพล 93 นั้นเมื่อคราวสำรวจเพื่อโอนสัญชาตินั้นในหมู่บ้านที่เป็นทหารจีนคณะชาตินั้นมีสัดส่วนการนับถือศาสนา ดังนี้ ผู้นับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 10 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 70 นับถือศาสนาคริสต์ ร้อยละ 20 โดยประมาณทั้งนี้ยังไม่ได้นับรวมกับผู้อพยพชาวจีนยูนนานที่เหลืออีก 42 หมู่บ้าน (ซึ่งก็น่าจะมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน) (กาญจนะ, 2546)

ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ชาวจีนยูนนานที่เป็นผู้อพยพทั้งที่เป็นกองกำลังทหารจีนคณะชาติเดิมและเป็นผู้อพยพชาวบ้านนั้นมีการผสมกลมกลืนกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆมาโดยตลอด โดยเฉพาะกลุ่มไทใหญ่และม้ง (กรณีบ้านวาวิ) สะท้อนให้เห็นถึงการกลืนกลายด้วยการแต่งงานจากวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งกว่ามักกลืนวัฒนธรรมที่อ่อนกว่าคนส่วนใหญ่ที่เป็นลูกผสมระหว่างชาติพันธุ์อื่นกับชาวจีนยูนนานมักจะเรียกตัวเองว่า “จีน” ด้วยเช่นกันแต่ทั้งนี้ไม่ได้ว่าชาติพันธุ์อื่นๆที่แต่งงานกับชาวจีนยูนนานและลูกที่เกิดมาจะต้องเรียกตนเองว่าชาวจีนเสมอไปแต่ในสังคมไทยโดยเฉพาะในภาคเหนือนี้ลูกชาวจีนยูนนานที่มีบิดาเป็นชาวจีนและมารดาเป็นคนเมือง(เชียงใหม่)สามารถเรียกและเลือกว่าตนเองสามารถเป็นคนไทยได้เช่นกัน ในกรณีนี้ขอยกตัวอย่างคนในชุมชนนันทารามจังหวัดเชียงใหม่ที่เป็นตระกูลสืบสาแหรกจากเจ้าเชียงใหม่(ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยเจ้ากาวิละ)และในคนรุ่นที่ 4 มีผู้หญิงในตระกูลแต่งงานกับชาวจีนยูนนาน 2 คนที่นับถือศาสนาพุทธและอิสลาม โดยลูกที่เกิดมานั้นไม่เรียกตนเองว่าเป็นคนจีนแต่จะนิยามว่าเป็นคนไทยแต่สำหรับครอบครัวที่แต่งงานกับคนจีนยูนนานมุสลิมนั้นยังคงความเป็นคนจีนยูนนานแค่การนับถือศาสนาอิสลามเท่านั้นที่เหลืออยู่

มิติด้านภาษา การใช้ภาษาในชุมชนชาวจีนฮ่อมีการใช้ภาษาที่หลากหลายเช่น ภาษาจีนกลาง ภาษาไทยกลาง ภาษาไทยใหญ่ภาษาลีซอ เป็นต้น แต่ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันคือ ภาษาจีนอื่นหน้าหนาว

จัดอยู่ในตระกูลจีน-ทิเบต (Sino-Tibetan) ในกลุ่มภาษาจีนแมนดาริน ตะวันตกเฉียงใต้ (South Western Mandarin) ภาษานี้มีความใกล้เคียงกับภาษาจีนแมนดาริน แต่การออกเสียงคำและการใช้

คำศัพท์มีความแตกต่างกันกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ก็สามารถพูดอื่นหนานหว่าได้ อื่นหนานหว่ากลายเป็นภาษากลางระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ชาวจีนฮ่อที่แต่งงานกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นลูกหลานมักจะใช้อื่นหนานหว่าตามบิดา เด็ก ๆ จะพูดได้อย่างน้อย 2 ภาษา คือภาษาอื่นหนานหว่า (เรียนจากบิดาหรือมารดา) และภาษาจีนกลาง (เรียนที่โรงเรียนจีน)

ปัจจัยที่ทำให้เด็ก ๆ ชาวจีนฮ่อยังพูดภาษาอื่นหนานหว่าก็คือ สภาพแวดล้อมที่เด็ก ๆ จีนฮ่อเติบโตถ้าสิ่งแวดล้อมมีชาวจีนฮ่อมาก ก็จะมีการพูดภาษาอื่นหนานหว่า เช่นที่บ้านอรุโณทัย ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรของหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นชาวจีนฮ่อ เด็ก ๆ จะพูดภาษาจีนอื่นหนานหว่าเป็นหลัก ขณะที่บ้านรักไทย ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประชากรของหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นไทยใหญ่ เด็ก ๆ มีแนวโน้มพูดภาษาไทยใหญ่

กรณีการแต่งงานระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ชาวจีนฮ่อที่แต่งงานกับสตรีกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ลูกจะพูดได้ทั้ง 2 ภาษา แต่โดยทั่วไปถ้ามารดาพูดภาษาอื่นหนานหว่าเด็ก ๆ จะพูดภาษาตามมารดา ถ้ามารดาไม่พูดภาษาอื่นหนานหว่า เด็กมีแนวโน้มจะไม่พูดภาษาอื่นหนานหว่าแต่ยังสามารถฟังภาษาอื่นหนานหว่าได้ (นรเศรษฐ,2548,5-20)

ในการใช้ภาษาของชาวจีนยูนนานในปัจจุบันนั้นยังคงมีมิติของภาษาจีนไว้ในบางกรณีแต่ก็เปลี่ยนแปลงไปบ้างมีการใช้ภาษาไทยเมือง(ล้านนา)และภาษาไทยภาคกลางในการติดต่อค้าขายซึ่งถือว่าก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นภาษาไทยและภาษาจีนเป็นภาษาในการค้าขายภาษาจีนยังมีบทบาทในกลุ่มทหารจีนคณะชาติคือพหุด้วยการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในโรงเรียนที่จัดขึ้นในชุมชนทหารจีนคณะชาติคือพหุ แต่ในกรณีภาษาจีนนั้นเป็นภาษาที่สืบเนื่องจากชนชาติที่มีอารยธรรมมายาวนานและคิดว่าชาติจีนเท่านั้นที่เป็นศูนย์กลางของโลก ดังนั้นการที่จะสืบทอดความเป็นชนชาติที่มีอารยธรรมนั้นภาษาจึงเป็นส่วนสำคัญในการเข้าถึงความมีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ยิ่งใหญ่ ที่จะเข้าใจในปรัชญาการดำเนินชีวิต ของคนจีนและแสดงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้เป็นอย่างดี ดังนั้นความสำคัญของภาษาจีนจึงมีความหมายในหลากหลายมิติของความเป็นคนจีน และสามารถแบ่งระดับชนชั้นและกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยของคนจีนได้

ดังนั้นภาษาจีนจึงเป็นสิ่งที่คู่กับความเป็นจีนอย่างเหนียวแน่น ในกลุ่มของชาวจีนพลัดถิ่นที่เรียกว่าจีนฮ่อ หรือ จีนยูนนานพวกเขาเหล่านั้นก็ได้ให้ความสำคัญกับภาษาจีนอย่างยิ่งเช่นกันมีการเปิดสอนภาษาจีนในชุมชนพลัดถิ่นอย่างกว้างขวางในทุกๆชุมชนทั้งที่เป็นชุมชนทหารจีนคณะชาติและชาวจีนยูนนานอพยพ ซึ่งในขณะนั้นประเทศไทยยังมีนโยบายปิดโรงเรียนสอนภาษาจีนในประเทศไทยแต่่นโยบายเหล่านี้ก็ไม่ได้มีผลต่อชุมชนพลัดถิ่นเหล่านั้นยังได้มีการเปิดสอนภาษาจีนอยู่และคนจีนในเมืองไทยต่างส่งลูกหลานไปเรียนภาษาจีนในชุมชนพลัดถิ่นเหล่านี้ในช่วงนโยบายดังกล่าวที่กำลังดำเนินอยู่อย่างเข้มงวดและยาวนานถึงทุกวันนี้

จนเมื่อนโยบายของมหาอำนาจเปลี่ยนแปลงกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนและในเวลาต่อมาก็สิ้นสุดสงครามเย็น ประเทศจีนได้เปลี่ยนแปลงนโยบายในทางที่เปิดประเทศด้วย

นโยบายที่ทันสมัยในยุคดั้งเดิมถึงความสำคัญของการศึกษาภาษาจีนจึงทวีความสำคัญขึ้นด้วยแนวความคิดที่ว่าภาษาในการค้าขายที่สำคัญเนื่องจากชาวจีนมีจำนวนประชากรมากถึงหนึ่งพันสามร้อยล้านคนในขณะนี้ (2550)

ดังนั้นการสอนภาษาจีนที่ยังคงมีบทบาทอยู่ในชุมชนพลัดถิ่นเหล่านี้จึงเป็นส่วนสำคัญในการต่อ ยอดการให้การศึกษาภาษาจีนในสังคมไทยแห่งหนึ่งลูกหลานชาวจีนยูนนานเหล่านี้จึงได้รับประโยชน์จากการศึกษาภาษาจีนและสามารถเข้าถึงทรัพยากรทางสังคมในมิติต่างๆ ได้ดีกว่าชาวจีนโพ้นทะเลที่ไม่ได้ศึกษาภาษาจีนจากนโยบายปิดโรงเรียนจีนของรัฐ เนื่องจากชุมชนพลัดถิ่นเหล่านี้ยังคงใช้ภาษาจีนในการสื่อสารและสื่อความหมายเชิงคุณค่าและวัฒนธรรมในมิติทางอุดมการณ์ ในชีวิตประจำวันนั่นเอง

มิติการผลิตซ้ำเชิงอุดมการณ์ กลุ่มที่คนไทยเรียกว่าจีนฮ่อนั้นมีการผลิตซ้ำเชิงอุดมการณ์ที่แตกต่างกันตามบริบทด้านเวลาและวัตถุประสงค์ในการเข้ามาตั้งถิ่นฐานในกลุ่มชาวจีนพลัดถิ่นที่เข้ามาในด้วยสาเหตุของสงครามการช่วงชิงอำนาจของประเทศต่างๆ ตั้งแต่สงครามโลกสงครามกลางเมืองและสงครามเย็นในแถบอนุภูมิภาคุ่มน้ำโขงและสาละวิน ดังนั้นถ้าจะกล่าวถึงอุดมการณ์ของกลุ่มชนพลัดถิ่นเหล่านี้ในตอนแรกคืออุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างจึงทำให้เกิดความขัดแย้งการช่วงชิงอำนาจ ดังนั้นผู้พลัดถิ่นเหล่านี้จึงมีคู่ตรงข้ามความขัดแย้งเชิงอุดมการณ์อยู่ตรงข้ามกับลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างชัดเจน(แต่ก็ไม่ประกาศตัวว่าเป็นประชาธิปไตย) ดังนั้นการคงอยู่ของกลุ่มคนเหล่านี้ที่เคลื่อนไหวเชิงอุดมการณ์ไปพร้อมกับกลุ่มที่ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นอุดมการณ์ที่มีการสนับสนุนอย่างค้ำชูในยุคสงครามเย็นแต่ในที่สุดเมื่อสิ้นสุดสงครามเย็นแล้วการอุดมการณ์ของกลุ่มชนพลัดถิ่นเหล่านี้ก็ลดความสำคัญลงไปเกิดการให้ความหมายเชิงอุดมการณ์ความเป็นคนไทยที่รักสงบและการเป็นลูกหลานคนจีนโพ้นทะเลที่ยังคงความเป็นจีนด้วยภาษาและวัฒนธรรมจีนอยู่ ดังนั้นเรื่องความเป็นจีนและความเป็นไทยของคนจีนพลัดถิ่นเหล่านี้ได้ถูกใช้ต่างบริบทกันและหลากหลายความหมาย ทั้งมิติในความเป็นพลเมือง มิติด้านการเข้าถึงโอกาสและทรัพยากรทางสังคม มิติด้านการเลื่อนชั้นทางสังคม มิติทางวัฒนธรรม อุดมการณ์เรื่องการต่อต้านลัทธิทางการเมืองที่แตกต่างจึงถูกลดค่าลงเป็นเรื่องในอดีตที่มีความสำคัญเพียงแต่ความทรงจำในปัจจุบันของลูกหลานคนพลัดถิ่นเหล่านี้

สิ่งที่บอกว่าเป็น จีนฮ่อ เปรียบเทียบกับชาวจีนกลุ่มอื่นในประเทศไทยชาวจีนฮ่อมีรูปร่างหน้าตาเหมือนชาวจีนทั่วไป แต่สิ่งนี้บ่งบอกว่าชาวจีนฮ่อแตกต่างจากชาวจีนกลุ่มอื่น คือ ภาษาพูดชาวจีนฮ่อ พูดภาษาอื่นหน้าหน้าว่า ในเรือนของชาวจีนฮ่อจะติดกระดาษแดงเขียนคำว่า ฟ่า ดิน กษัตริย์ บิดามารดา ครู (ดู ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์การบูชา 5 ประการ) ชาวจีนฮ่อใช้ผ้าสะพายทากรกพันทากรไว้ด้านหลังของผู้สะพายแทนการอุ้ม อาหารของชาวจีนฮ่อมีรสชาติเผ็ดกว่า ถ้วยดื่มชาของชาวจีนฮ่อจะมีใบใหญ่กว่า บ้องนุหรีไม้ไผ่ จะพบได้ในชุมชนจีนฮ่อ ไม่พบในชุมชนจีนอื่น ๆ

ขณะที่ชาวจีนกลุ่มอื่นตั้งถิ่นฐานอยู่ตามภาคต่างๆ ชาวจีนฮ่อมีถิ่นฐานเดิมในประเทศไทยที่ภาคเหนือเท่านั้น (นรเศรษฐ, 2548, 18)

ทำเลที่ตั้งชุมชนจีนฮ่อ ที่ตั้งถิ่นฐานของชาวจีนฮ่อในประเทศไทยมักจะอยู่ในบริเวณที่สูงตามแหล่งภูเขาหรือแหล่งต้นน้ำในภาคเหนือ เช่น คอยแม่สะลอง คอยล้าน คอยตองหมอก คอยฝั้ง คอยผาหม่อน จากทำเลที่ตั้งเหล่านี้ ชาวจีนฮ่อมักมีชื่อเรียกตามแหล่งที่มาหรือที่แหล่งที่อยู่ดังนี้

ฮ่อเชียงใหม่ หมายถึงชาวจีนฮ่อที่อาศัยอยู่ในเมืองเชียงใหม่ เดินทางจากมณฑลยูนนานมาตั้งถิ่นฐานที่เชียงใหม่ว่างรื้อยี่สิบปีแล้ว ที่เชียงใหม่นี้ มี บ้านฮ่อ เป็นที่ตั้งของมัสยิดเสดายาตุล อิสลามของชาวจีนฮ่ออิสลาม อาศัยอยู่ในเมือง นอกจากนี้ยังมีหมู่บ้านฮ่อเจียว ฮันเจียว และจีตุเจียว

ฮ่อโกกั้ง เป็นชื่อเรียกชาวจีนฮ่อที่มาจากเมืองกัวกานในประเทศพม่า ออกเสียงเพี้ยนเป็นภาษาไทยว่า จีนโกกั้ง ได้แก่ จีนฮ่อที่บ้านมีสุยะ (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านรุ่งอรุณ) ตำบลห้วยผาอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมาจากเมืองกัวกานในประเทศพม่า จีนโกกั้งเดิมมีถิ่นกำเนิดจากเมืองเก็งหมา เจ็งกั้ง และหล่งหล่งซึ่งเป็นเมืองชายแดนของมณฑลยูนนานติดชายแดนพม่า

ฮ่อมาลีปา เป็นชาวจีนฮ่อมาจากเมือง มาลีปา ในประเทศพม่า ส่วนใหญ่พบได้ในกลุ่มชาวจีนฮ่อที่อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ฮ่อจากลาวชาวจีนฮ่ออาจจะเดินทางผ่านประเทศลาว แล้วเข้าสู่ประเทศไทยที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โดยใช้เส้นทางหลวงน้ำทา อุดมไชย พงสาตี เวียงหมอก (อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย) ฮ่อจากประเทศลาวมีน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับฮ่อที่มาจากประเทศพม่า (นรเศรษฐ, 2548, 19)

3. บทบาทชาวจีนยูนนานในบริบททางประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจ

3.1. ประวัติศาสตร์จีนในมณฑลยูนนาน

คำว่า “ยูนนาน” เป็นภาษาจีนแปลว่า “ดินแดนทางใต้เมฆหมอก” ในหนังสือประวัติศาสตร์ยูนนานสมัยใหม่แปลและเรียบเรียงโดย อุษา โลหจรรูญ (2549, 7-18) โดยคำนำที่เขียนโดยศาสตราจารย์ฉัตรทิพย์ นาถสุภา สรุปความได้ว่าในช่วงปลายศตวรรษที่ 19-20 จักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศสพยายามเข้ามามีอิทธิพลและพยายามที่จะเข้ายึดครองมณฑลนี้ทุกวิถีด้วยแนวคิดแบบจักรวรรดินิยมพยายามสร้างทางรถไฟระหว่างเวียดนามเข้าจีนของฝรั่งเศสและทางรถไฟเข้าจีนจากอินเดียของอังกฤษหลังจากความคลั่งแม่ น้ำ โขงจบลงทำให้ยูนนานมีความสำคัญขึ้นมาในการเมืองและเศรษฐกิจเนื่องจากมีทรัพยากรทางธรรมชาติมาก โดยเฉพาะสินแร่ดีบุกและสังกะสีระหว่างตะวันตกและตะวันออก สงครามจีนและญี่ปุ่น และสงครามเย็นที่ต่อเนื่องถึงหลังสงครามเย็นจวบจนปัจจุบัน

ประวัติศาสตร์ยูนนานมีความได้แสดงถึงความเป็นอิสระค่อนข้างมากกว่ามณฑลอื่นๆ เนื่องจากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์นั้นห่างไกลเป็นที่วัฒนธรรมจีนเข้าถึงได้ยาก(ฉัตรทิพย์ 2549, 7-13) ประกอบด้วยชนกลุ่มน้อยมากมาย รวมกันเท่ากับหนึ่งในสามของประชากรทั้งหมด (ในปัจจุบัน) และแน่นอนในอดีตต้องมีมากกว่านี้ลักษณะดังกล่าวย่อมมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างยูนนานกับจีน

ฉัตรทิพย์ได้นำเสนอต่อในประเด็นของความเป็นอิสระของมณฑลยูนนานนั้นในช่วงที่เป็นอิสระมากที่สุดคือศตวรรษที่8-9ในช่วงนั้นยูนนานคืออาณาจักรน่านเจ้าประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติ ผู้นำเป็นชนชาติไป่ วัฒนธรรมเป็นความผสมระหว่างจีนกับอินเดียและชนพื้นถิ่น ศาสนาเป็นพุทธ มหายานผสมกับความเชื่อท้องถิ่น น่านเจ้าเป็นเอกราชมีด้าหลี่เป็นเมืองหลวงเป็นอาณาจักรใหญ่ ครอบคลุมยูนนานเสฉวนได้แม่น้ำแยงซี ภาคตะวันตกกุ่มุ่ยโจวและหูหนาน บางส่วนของกวางสี และ ส่วนบนของพม่าโดยบรมชนะราชวงศ์ถังครั้งใหญ่ๆหลายครั้งระหว่างช่วงศตวรรษที่10-กลางศตวรรษที่13 ยูนนานยังคงเป็นอิสระจากจีนเป็นอาณาจักรด้าหลี่ที่เป็นเอกราชแต่มีอาณาเขตลดลง เหลือเพียงบริเวณยูนนานกลางราชวงศ์ที่ปกครองเป็นผู้ที่มีเชื้อสายจีนแทนชนกลุ่มน้อยอิทธิพลวัฒนธรรมจีนมีมากขึ้น โดยในภาคตะวันตกเฉียงใต้กลุ่มคนไตได้ตั้งอาณาจักรมาว(เมา)หลวงขึ้น(คือเมืองลู่ลี่ในปัจจุบัน)เป็นอาณาเขตวัฒนธรรมไต ทั้งสองอาณาจักรนี้เป็นเอกราชถึงกลางศตวรรษที่15 อาณาจักรด้าหลี่ก็ได้ถูกทำลายลงโดยราชวงศ์หยวนของชาวมองโกลและภายในศตวรรษที่15 ราชวงศ์หมิงของจีนก็สามารถรวมยูนนานเข้าเป็นส่วนหนึ่งของจีนได้ ชาวจีนก็เข้ามาทำกินในที่ราบ และชนชาติพื้นเมืองก็อาศัยอยู่ตามชนบทและบนเชิงเขา

ยูนนานยังคงเป็นอิสระอีก 2 ระยะเวลาในยุคก่อนสมัยใหม่คือ เมื่อ ค.ศ. 1673-1681 อุ๋ซานกู่แม่ทัพชาวจีนได้ประกาศให้ยูนนานเป็นเอกราช และตั้งตนเป็นกษัตริย์ราชวงศ์โจวมีคูนหมิงเป็นเมืองสำคัญมีเป้าหมายในการขับไล่แมนจูออกไปจากจีน ในที่สุดราชวงศ์ชิงก็ส่งกองทัพมาปราบ

การเป็นอิสระต่อมาเมื่อ ค.ศ.1855-1873 ผู้หวินซิว ชาวยูนนานมุสลิมตั้งยูนนานเป็นอาณาจักรอิสลาม เรียกชื่อว่า Sultanate of Pingan แปลว่าสันติภาพทางใต้ มีเมืองหลวงอยู่ที่ด้าหลี่มีอิทธิพลในยูนนานภาคตะวันตกประกาศรับรองทั้งวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมอิสลาม และส่งทูตไปขอความช่วยเหลือจากอังกฤษ ราชวงศ์ชิงปราบอย่างรุนแรง กองทัพจีนฆ่ายูนนานมุสลิมนับเป็นล้านคน สงครามครั้งนี้ทำลายอิทธิพลชาวยูนนานมุสลิมที่สืบเชื้อสายมาจากชาวมองโกลที่ตามมาด้วย กองทัพราชวงศ์หยวนแทบหมดสิ้น

มีคำถามว่าทำไมยูนนานไม่สามารถสถาปนาตัวเองเป็นประเทศเอกราชได้เหมือนกับเวียดนามที่เวียดนามเอกลูกครองโดยจีนนานเป็นพันปี ศาสตราจารย์ Charles Patrick FitzGerald ได้ให้ความเห็นว่าเนื่องจากยูนนานเองไม่สามารถระดมชาวพื้นเมืองให้มีความคิดชาตินิยมยูนนานได้ และไม่สามารถสถาปนาวัฒนธรรมกลางร่วมกันระหว่างชาติพันธุ์สำเร็จ (ฉัตรทิพย์ 2549, 13)

3.2. การศึกษาเรื่องจีนยูนนาน (จีนฮ่อ) ในประเด็นความมั่นคงในประเทศไทย

ในเรื่องของความมั่นคงนั้นมีการศึกษาเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะกรณีของอดีตทหารจีนคณะชาติที่ตกค้างในประเทศไทยกับผู้อพยพชาวจีนยูนนานที่เข้ามาพร้อมกันและเข้ามาทีหลังโดยกรอ้างอิงถึงการเป็นครอบครัวของอดีตทหารจีนคณะชาติ ผลงานที่มีการเขียนถึงรายละเอียดเรื่องกองกำลังของทหารจีนคณะชาติในเชิงประวัติศาสตร์จากนั้นก็มีโดยพันเอกกาญจนะ ประกาศวุฒิสาร ผู้ซึ่งมีบทบาทในช่วงเปลี่ยนผ่านจากกองกำลังทหารจีนคณะชาติจนการได้สัญชาติไทยและยังติดตามอย่างต่อเนื่องจนเรื่องทั้งหมดเข้าสู่ภาวะปกติ เนื้อหาพอสรุปได้ว่า

กองกำลังของอดีตทหารจีนคณะชาติกองพล 93 เกิดขึ้นและมีประวัติการรบในประเทศจีนก่อตั้งขึ้นเป็นหน่วยขึ้นตรงกับกองทัพที่ 6 ในช่วง พ.ศ. 2480-2483 โดยร่วมรบกับสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่นต่อมาเข้าประจำในรัฐเชียงตุง ปีพ.ศ. 2484 และเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2484-2488 ในปี 2489 ได้รับคำสั่งให้ไปปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในลาว และได้ย้ายเป็นส่วนหนึ่งของกองทัพอัน 26 ในมณฑลยูนนาน จากนั้นเข้าร่วมรบในสงครามกลางเมืองของประเทศจีน โดยเป็นส่วนหนึ่งของกองกำลัง ก๊กมินตั๋ง และได้ตั้งมั่นที่เมืองสาตในช่วงนั้นมีการเจรจาให้กองทัพจีนเดินทางกลับได้หัววันและสำเร็จเป็นครั้งแรกในปีพ.ศ. 2496 นั้นได้มีการอพยพทหารจีนคณะชาติกลับได้หัววันจึงทำให้กองกำลังอ่อนแอลงจนถึงปี 2497 จึงถูกกองกำลังพม่าบุกเข้าตีและได้ย้ายกองกำลังไปอยู่ที่เมืองเมมา เมืองสาต เมืองยองและเมืองปางยางและบางครั้งก็กระทำการรบในนามของกองกำลังกู้ชาติจีนตลอดจนให้การช่วยเหลือกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่อีกด้วย

การตกค้างของทหารจีนคณะชาติยังคงมีอยู่และได้ดำเนินการอีกครั้งและสำเร็จในปี 2504 แต่ถึงอย่างไรก็ตามยังมีทหารจีนที่ไม่ยอมเดินทางไปได้หัววันอีกจำนวน 6,650 คนอยู่ในประเทศไทยประมาณ 4,000 คนเป็นทหาร 2,600 คนเป็นพลเรือน (ครอบครัว 1,400 คนอยู่ในลาวประมาณ 1,600 คน) หลังจากการอพยพไปได้หัววันทั้งสองครั้งแล้วยังมีกองกำลังหลงเหลืออยู่ที่ไม่ยอมกลับไปแต่ยังคงเคลื่อนไหวทางการเมืองในหลายรูปแบบทั้งกา กลับไปโจมตีประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน การช่วยเหลือแก่กองกำลังชนกลุ่มน้อย การที่ได้หัววันยังคงส่งความช่วยเหลือทางอ้อมเข้ามา การช่วยเหลือรัฐไทยในการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ การค้าสินค้าต้องห้าม การรบเพื่อแย่งชิงพื้นที่และชิงความเป็นใหญ่ในการมีอำนาจบริเวณชายแดน สี่ประเทศ รวมทั้งมีการผสมกลมกลืนกับชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์ต่างๆ โดยเฉพาะไทใหญ่อย่างต่อเนื่อง

การเจรจาต่อรองระหว่างกองกำลังอดีตทหารจีนคณะชาติกับรัฐไทยนั้นมาสรุปได้ในการที่อดีตทหารจีนเหล่านั้นช่วยทางการไทยรบกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในพื้นที่ต่างๆ เช่น เขาค้อองหวัดเพชรบูรณ์และที่ต่างในแถบภาคเหนือเช่น คอยผาดั้งในอำเภอเชียงของจังหวัดเชียงรายและขณะนั้นเองโลกกำลังเปลี่ยนแปลงระบอบความสัมพันธ์ระหว่างจีนและอเมริกาไทยก็จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง ดังนั้นการที่อดีตทหารจีนคณะชาติได้ช่วยเหลือทางการไทยเป็นอย่างดีจึงได้ให้สัญชาติไทยแก่ทหารเหล่านั้นรวมถึงครอบครัวเป็นกรณีพิเศษที่ไม่อยู่ในจำนวนการให้สัญชาติในแต่ละปีเพื่อเป็น

การยืนยันว่ากลุ่มคนจีนเหล่านี้เป็นคนไทยแล้วและต่อมาได้มีการช่วยเหลือให้ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ต่าง ๆ ตลอดจนการทำมาหากิน และปรับให้เป็นพื้นที่การท่องเที่ยวในที่สุด

โดยสรุปของหนังสือเล่มนี้ยืนยันว่าองค์การทหารจีนคณะชาติได้เดินทางออกจากประเทศไทยอย่างเป็นทางการไปแล้วและที่เหลืออยู่ในประเทศไทยนั้นเป็นแค่อดีตทหารจีนคณะชาติที่ไม่ยอมย้ายและปลดอาวุธแล้วจากการที่ช่วยเหลือกองกำลังไทยในการรบนั้นพวกเขาเหล่านั้นได้รับสัญชาติไทย แต่ในระหว่างที่การอพยพครั้งที่ 2 พ.ศ.2504 จนถึงปัจจุบันนี้เวลามีปัญหาทางการเมือง ปัญหาความขัดแย้งและปัญหาความมั่นคงพวกเขาเหล่านั้นจะถูกเรียกว่ากองพล 93 อย่างต่อเนื่องซึ่งทางรัฐและหลายฝ่ายก็ออกมาบอกว่าไม่มีแล้วกองพล 93 มีแต่ประชาชนจีนที่เป็นคนไทย แต่ต่อมาการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนของอดีตทหารจีนคณะชาติเหล่านี้ ความสำคัญของการเป็นอดีตทหารก็สามารถนำไปเป็นจุดขายของการท่องเที่ยวได้

นอกเหนือจากหนังสือเรื่อง ทหารจีนก็ยังมีต้นตอต่างทางภาคเหนือของประเทศไทยแล้ว พันเอกกาญจนะ ประภาสวุฒิสาร ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการรบของกองกำลังทหารจีนคณะชาติขึ้นมาอีกเล่มหนึ่ง ชื่อกองพล 93 ผู้อพยพทหารจีนคณะชาติ บนคอยผาตั้ง โดยหนังสือเล่มนี้กล่าวถึงการเข้ามาในประเทศไทยของทหารจีนคณะชาติและการที่ทหารจีนคณะชาติไปซบารบที่คอยผาตั้ง และจากนั้นก็ตั้งถิ่นฐานที่คอยผาตั้งจนได้รับสัญชาติไทยโดยกองกำลังส่วนใหญ่มาจากบ้านถ้ำรอบอำเภอฝางจังหวัดเชียงใหม่(กาญจนะ,2537) ทั้งนี้รวมถึงหนังสือเรื่องผู้อพยพอดีตทหารจีนคณะชาติ (หน่วยเฉพาะกิจ 327 กองทัพภาคที่ 3 ,2530) ก็จะเป็นการเล่าเรื่องที่คล้ายคลึงกันแต่หนังสือเล่มนี้จะดูเป็นการรวบรวมข้อมูลขั้นต้นและข้อมูลที่เรียบเรียงเป็นลำดับเหตุการณ์ที่เป็นประโยชน์ในการศึกษามาก ทั้งนี้การศึกษาเรื่องความมั่นคงที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นประเด็นความสำเร็จในการจัดการความมั่นคงแต่ก็ยังมีประเด็น ที่ระหว่างที่จะได้รับความสำเร็จนั้นมีปัญหาอะไรเกิดขึ้นบ้างที่ต้องแก้ไข ยังมีเอกสารวิจัยของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรศึกษาปัญหาความมั่นคงในกรณีจีนฮ่อ โดยเอกสารวิจัยชื่อปัญหาชนกลุ่มน้อยกับความมั่นคงของชาติศึกษาเฉพาะกรณีจีนฮ่อ(ผู้อพยพอดีตทหารจีนคณะชาติ) (อนันต์,2533) โดยกล่าวถึงปัญหาชนกลุ่มน้อยที่ก่อปัญหาความมั่นคงทั้งการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่มีกรณีจีนฮ่อเข้าไปมีส่วนร่วม รวมถึงปัญหาที่ทำกิน การเข้ามาช่วยเหลือจีนฮ่อจากต่างประเทศที่อาจก่อให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ และได้เสนอเรื่องการจัดตั้งหมู่บ้านชาวจีนฮ่อให้เป็นหมู่บ้านป้องกันตนเองตลอดจนให้มีหน่วยงานที่กำกับดูแลอย่างชัดเจน ซึ่งเอกสารวิจัยชิ้นนี้ได้มองในมุมมองของการควบคุมด้วยกลไกของรัฐมากเกินไปจนความเป็นจริงในทางสังคม

4. การทบทวนองค์ความรู้เรื่อง “จีนย้ายถิ่น” และ “จีนพลัดถิ่น” ในสังคมไทย

4.1. จีน-ไทย ความสัมพันธ์ฉันท์พี่น้อง

ความรู้เรื่องชาวจีนในสังคมไทยนั้นได้มีการศึกษามานานพอที่จะมองภาพของแนวคิดที่ตกทอดมายังปัจจุบันได้ว่า แต่เดิมนั้นปัญหาเรื่องคนจีนไม่มีความสำคัญพอที่จะก่อปัญหาในสังคมสยามเนื่องจากการเมืองของรัฐไม่ได้แยกแยะผู้คนให้แตกต่างในเรื่องรัฐ-ชาติที่เป็นเรื่องเกิดใหม่ ดังนั้นเรื่องจีนและคนจีนโดยเฉพาะคนจีนโพ้นทะเล จึงเป็นเรื่องการเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารแห่งกษัตริย์และการศึกษาเรื่องวัฒนธรรมจีนว่าเป็นความรู้ผ่านวรรณกรรมต่างๆและบางเล่มได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าถึงขั้นกลายเป็นวรรณคดีของไทย ความสัมพันธ์ที่มีผู้คนศึกษามากที่สุดในยุคก่อนรัฐ-ชาตินี้คือการศึกษาเรื่องการค้าในมิติประวัติศาสตร์สังคมแต่ก็ยังรวมถึงองค์กรทางสังคมของชาวจีนในมิติทางประวัติศาสตร์ เช่นงานของสุภรัตน์ ของสุภาวงศ์ ของภูวดล ของพรณี ของนิธิ เป็นต้นโดยงานเหล่านี้มักจะมองภาพของชาวจีนและสังคมจีนในประเทศไทยที่หยุดนิ่งเป็นเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่อยู่ภายใต้พระราชอำนาจของกษัตริย์ถึงแม้เกือบทุกเรื่องจะกล่าวถึงความขัดแย้งก็ตามก็กลายเป็นเรื่องที่ผ่านมาไม่ได้สร้างประเด็นการเคลื่อนไหวทางสังคมส่งผลถึงปัจจุบันถึงแม้งานของนิธิ เอียวศรีวงศ์จะเป็นการพูดถึงการเมืองระหว่างรัฐกับคนกลุ่มน้อยในวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตทางประวัติศาสตร์และการเมืองในการจัดตั้งและการล่มสลายของกรุงธนบุรีและการลุกขึ้นต้านอำนาจรัฐท้องถิ่นของกุสึจินที่ถูกกดขี่ก็ตาม แต่ในภาพรวมก็กลายเป็นการศึกษาที่มองคนจีนเป็นความสัมพันธ์ฉันท์พี่น้อง เรื่องการย้ายถิ่น เรื่องการตั้งถิ่นฐานในมิติของนักวิชาการประวัติศาสตร์ไทยโดยยังยึดมั่นเรื่องการกลืนกลายและความสัมพันธ์แนวดิ่ง

4.2. จีนหลังเกิดรัฐ-ชาติไทย

การเกิดจิตสำนึกความเป็นรัฐและชาติของคนไทย(สยาม)ได้เริ่มก่อตัวขึ้นอย่างต่อเนื่องเมื่อไม่นานนี้เองราวร้อยละห้าสิบด้วยเหตุแห่งการล่าอาณานิคมของต่างชาติและสนธิสัญญาที่ทาระหว่างประเทศคนจีนในสังคมสยามก็ได้รับผลกระทบไปด้วยในการยืนยันการมีชาติของตนเองความชัดเจนของการให้ผู้คนเกิดจิตสำนึกความเป็นชาติเกิดขึ้นในช่วงรัชการที่6ที่เกิดพระราชบัญญัตินามสกุลเกิดธงชาติ เกิดกองกำลังอาสาสมัคร(เสือป่า)เกิดวรรณกรรมเรื่องความรักชาติอย่างมากมาย เพื่อแสดงว่าชาตินั้นมีความสำคัญสำหรับชาวสยาม ซึ่งก็สอดคล้องกับกระแสของสังคมจีนที่ต้องการความเปลี่ยนแปลงและการรณรงค์ความรักชาติของ ดร.ซุนยัตเซ็น ได้ใช้แนวทางความนิยมในชาติมาเป็นตัวปลุกเร้าในการล้มล้างการปกครองของราชวงศ์ชิง (ภูวดล 2549)การก่อตัวแนวคิดเรื่องชาติของสยามนั้นก็ยังคงเป็นการสร้างความจงรักภักดีต่อระบบกษัตริย์และมีการโต้ตอบแนวคิดเรื่องชาติที่นำเข้ามาจากจีนเช่น ลัทธิของเพื่อน ยิวแห่งบูรพาทิศ (อัสวพาหุ) และพระราชดำรัสเปิดโรงเรียนจีนในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯในการเสด็จฯเปิดโรงเรียนจีนในเดือนมีนาคม 2470

“อันที่จริง ไทยกับจีนนั้นต้องถือว่าเป็นชาติที่เป็นพี่น้องกัน โดยแท้ นอกจากสายเลือดไทยและจีนจะสมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวจนต้องนับว่าแยกไม่ออกข้าราชการชั้นสูงๆที่เคยรับราชการหรือรับราชการอยู่ในเวลานี้ที่เป็นเชื้อจีนก็มีอยู่เป็นจำนวนมาก แม้ตัวข้าพเจ้าเองก็มีเลือดจีนปนอยู่ด้วย ท่านย่อมสั่งสอนให้นักเรียนรักประเทศจีน ข้าพเจ้าหวังว่าท่านจะสอนให้รักเมืองไทยด้วย” (แสงอรุณ มปท,มปป)

สังคมสยามดูเหมือนจะมีการทับกันอย่างไม่สนิทในเรื่องชาติไทยและชาติจีนอย่างต่อเนื่อง การเกิดสงครามญี่ปุ่นและจีนมีการรณรงค์ให้ชายหนุ่มและหญิงสาวชาวจีนโพ้นทะเลกลับไปยังบ้านเกิดเมืองนอนในการสมัครเป็นทหารและอาสาสมัครพยาบาลรวมถึงการส่ง “โพยก๊วน” (เงิน) ไปยังประเทศจีน (รวมถึงมีการขายพันธบัตรจีนด้วยแต่สุดท้ายแล้วกลายเป็นของไม่มีค่า) เรื่องของการกลับไปยังแผ่นดินแม่เพื่อแสดงความรักชาตินั้นมีให้เห็นอย่างชัดเจนในในหนังสือชื่อ “ข้าพเจ้ากับเสรีไทยสายจีน” โดยพ.ต.ท.ประสิทธิ์ รักประชา(2540) และสำหรับผู้หญิงในการกลับไปช่วยบ้านเกิดในการเป็นอาสาสมัครพยาบาลนั้น(แต่ก็ไม่ได้ไปในที่สุด) ได้ข้อมูลจากงานวิจัย เรื่อง 90 ปี มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง บนเส้นทางประวัติศาสตร์สังคมไทย ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (กรณีการ ,2544) และเรื่อง โพยก๊วนจากงานวิจัยเรื่องลักษณะนายทุนไทยช่วงระหว่างพ.ศ.2475-2482บทเรียนจากความรุ่งโรจน์สู่โสภณกรรม(2545)ว่ามีการส่งโพยก๊วนไปยังดินแดนมาตุภูมิจากสยามเป็นจำนวนเงิน 37ล้านบาทในปีพ.ศ.2475เพียงปีเดียว(พรณี ,2545,403-407)

ความที่เกิดการไม่สนิทในความเป็นชาติระหว่างไทยและจีนเป็นปมปัญหาที่ก่อตัวอย่างหนักในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 และสืบเนื่องมาจากคลี่คลายในราวปีดั่งนั้นในงานวิจัยที่มีนักวิชาการอ้างอิงมากเล่มหนึ่งชื่อสังคมชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ของวิลเลียม สกินเนอร์ 2529 ที่กล่าวว่าการกลายเป็นไทยด้วยกระบวนการกลืนกลาย (Assimilation) เกิดขึ้นอย่างเข้มข้นในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 และต่อเนื่องมาจนพ.ศ.2500 จนเป็นแนวทางในการศึกษาสังคมจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยอย่างต่อเนื่องและระหว่างในช่วงสงครามเย็นก็ตาม

4.3.จีนโพ้นทะเลสมัยใหม่

บทบาทของชาวจีนโพ้นทะเลในอดีตนั้น ราชสำนักจีนไม่ได้ให้ความสำคัญมากและบางช่วงถือว่าเป็นอาชญากรและถ้ากลับมาในประเทศก็จะถูกประหารชีวิตทำให้ชาวจีนโพ้นทะเลและไม่มี ความมั่นใจในมาตุภูมิของตนเท่าไรนัก แต่เนื่องจากบางหน้าของประวัติศาสตร์จีนนั้นชาวจีนที่อพยพออกจากแผ่นดินใหญ่นั้นก็ถูกระบุจากทางการจีนว่าเป็นพวกโจรผู้ร้ายและชาวนายากจนหรือพวกที่รัฐจีนไม่ต้องการ แต่การเผชิญโชคของชาวจีนเหล่านี้ในดินแดนที่ทางการจีนเรียกว่าที่อยู่ของคนป่าเถื่อนนั้น เป็นโอกาสที่ทำให้คนชาวจีนอพยพเหล่านั้นมีโอกาสลืมตาอ้าปากที่จะสะสมทุนและมีความมั่งคั่งขึ้นได้

แต่เมื่อมีการรณรงค์ในการปฏิรูปการปกครองจีนให้เป็นสาธารณะรัฐนั้นการระดมทุนในการปฏิวัตินั้นส่วนใหญ่จะได้มาจากชาวจีนโพ้นทะเล โดยทางสาธารณะรัฐจีนได้กล่าวยกย่องชมเชยชาวจีนโพ้นทะเลว่า เป็นมารดาแห่งการปฏิวัติ และงานวิจัยของกวูคูล ก็ได้อธิบายถึงระบบความสัมพันธ์แนวระนาบระหว่างคนจีนโพ้นทะเลกับมาตุภูมิ ทำให้ได้แย้งกับงานของสกินเนอร์ที่บอกว่าชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยมีระบบความสัมพันธ์ในแนวตั้งและมุ่งเข้าสู่ศูนย์กลางอำนาจของท้องถิ่น (กวูคูล 2549 และสกินเนอร์, 2529, 139)

การที่ประเทศจีนได้ปิดประเทศอยู่ช่วงหนึ่งและการเลือกข้างของประเทศที่มีชาวจีนโพ้นทะเลนั้นทำให้ประเทศส่วนใหญ่ได้ติดต่อกับได้หวั่นในฐานะที่เป็นประเทศในโลกประชาธิปไตยด้วยกันแต่เมื่อประเทศมหาอำนาจมีการเปลี่ยนนโยบายทำให้ประเทศไทยต้องมีความสัมพันธ์กับสาธารณะรัฐประชาชนจีนแทนได้หวั่นแต่ก็มีได้ตัดความสัมพันธ์ทางการค้าและการลงทุนตลอดจนการติดต่อต่างๆอย่างสิ้นเชิงคั้งนั้นขณะนี้จึงมีหลายประเทศที่มีการติดต่อสองทางเช่นกัน

เมื่อมีความสัมพันธ์กันแบบทางการระหว่างประเทศที่มีชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลกับสาธารณะรัฐประชาชนจีนและมีการลงทุนระหว่างชาวจีนโพ้นทะเลกับแผ่นดินใหญ่มากขึ้นโดยอาศัยความสัมพันธ์เชิงลูกหลานชาวจีนโพ้นทะเลและทำให้เกิดทุนจีนโพ้นทะเลขึ้นมากมายหลายประเทศที่มีลักษณะนี้โดยเฉพาะประเทศทางทะเลจีนใต้(สิงคโปร์ ไทย ฮองกง มาเลเซีย ฯลฯ)

4.4.จีนกับความเป็นไทยในบริบทโลกาภิวัตน์

ในงานวิจัยเรื่องชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ โดย วิลเลียม จิสกินเนอร์ นั้น ได้สรุปว่าในช่วงเวลาที่เก็บข้อมูลจนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ชาวจีนในสังคมไทยได้ถูกรัฐไทยกลืนกลาย(Assimilation) แต่หลังจากนั้นอีกราว ๔๐ ปี การกลืนกลายนั้นได้ถูกทำลายและมีการแย้งเรื่องการกลืนกลายในไทยว่าเป็นไปไม่ได้อย่างสมบูรณ์นักและขณะนี้คนจีนในไทยก็ยังคงมีความเป็นจีนทั้งเรื่องมาตุภูมิ วัฒนธรรมและบริบทความสัมพันธ์ต่างๆยังคงความเป็นจีนไว้และกลืนกลายความเป็นพื้นเมืองด้วยการสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อความชอบธรรมในการสร้างความเชื่อและประเพณีต่อท้องถิ่นและสังคมระดับชาติ (พรชัย, 2545, 10-21)

จากศาลเจ้าท้องถิ่นได้ถูกให้ความหมายใหม่จากเทพเจ้าท้องถิ่นที่เป็นไทยพื้นบ้านได้กลายเป็นเทพที่มีชื่อแบบจีนและศาลเจ้าที่เคยมีรูปแบบตามประเพณีไทยได้กลายเป็นรูปแบบศาลเจ้าจีนแม้กระทั่งศาลหลักเมืองในบางจังหวัดจนถึงการสร้างมหาวิทยาลัยที่มีชื่อภาษาจีนที่ให้ความหมายว่าชาวจีนโพ้นทะเลร่วมกันเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าแผ่นดินไทย ประเพณีของจีนที่ได้รับการสร้างขึ้นโดยรัฐไทยเช่นตรุษจีนทำให้คนจีนที่กลายเป็นไทยและกลับมาเป็นจีนอีกครั้งด้วยวัฒนธรรมการท่องเที่ยว นอกจากนี้ประเพณีจีนได้เข้าไปสู่ราชสำนักเช่นพิธีงเด็กหลวง พิธีฉลองพระป้าในเทศกาลตรุษจีนเป็นต้น เป็นกรณีของจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยที่ถูกหลานสืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่มาทางทะเลคั้งนั้นแนวคิดเรื่องการกลืนกลายคงจะต้องรับการสอบทานในความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

สำหรับจีนยูนนานนั้นอาจเรียกว่าจีนบกในกรณีของประเทศไทยสืบเนื่องจากการเดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานด้วยการเดินทางบกจากจีนตอนใต้เข้าสู่พม่าและมายังตอนเหนือของประเทศไทยซึ่งเป็นเส้นทางการค้าของคาราวานม้าต่างที่ขนส่งสินค้าไปมาระหว่างจีนยูนนานกับทะเลที่เมาะตะมะประเทศพม่ากลุ่มพ่อค้าเหล่านี้เรียกกันในหมู่ชาวล้านนาว่าจีนฮ่อ หรือฮ่อ ชาวจีนเหล่านี้ได้มีการปรับตัวกลายเป็นไทยไปแล้วและกลมกลืนกับจีนโพ้นทะเล ในกลุ่มนี้ที่เดิมเป็นพ่อค้าสัตว์ต่างนั้นที่เรียกว่าฮ่อ

แต่ยังมีกลุ่มที่อพยพตามมาแต่พวกพวาคูตมการณ์การเมือง(อดีตทหารจีนคณะชาติ)เข้ามาด้วย และถูกเรียกรวมกันว่าจีนฮ่อนั้นมีกรณีที่กลายเป็นไทยแตกต่างจากสองกลุ่มแรกและการคงความเป็นจีนก็แตกต่างจากสองกลุ่มแรก(โดยที่ความเป็นจีนของจีนอดีตทหารจีนคณะชาตินั้นถือว่าวัฒนธรรมจีนยิ่งใหญ่เข้มแข็งกว่าชนเผ่าทางใต้)ตลอดจนการที่เผชิญกับสงครามเย็นที่กลายเป็นตัวละครตัวหนึ่งต้องต่อสู้กับการเมืองที่แบ่งฝ่ายมาอย่างยาวนาน จึงกลายเป็นการเชื่อมโยงชีวิตและการเมืองกับโลกภายนอกที่ไม่ได้ผ่านรัฐชาติเดิมและพื้นที่ของรัฐชาติใหม่แต่เป็นการติดต่อโดยความสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆที่หลากหลาย เช่นการศึกษา ด้านการทำมาหากิน ด้านศาสนา ด้านองค์ความรู้ ด้านวัฒนธรรมฯลฯ โดยที่เรียกกันว่าโลกาภิวัตน์นั้นเกิดขึ้นหลังจากการล่มสลายของสงครามเย็นแล้วแต่สำหรับจีนฮ่ออดีตทหารจีนคณะชาติเข้าใจและรู้จักใช้โลกาภิวัตน์ให้เป็นประโยชน์มาโดยตลอด

ทางใต้หัวเองก็ยังคงมีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มลูกหลานอดีตทหารจีนคณะชาติอยู่เสมอในทางตอนเหนือของประเทศไทยและส่วนอื่นในกลุ่มน้ำโขงโดยมอบทุนการศึกษาและโอกาสทางการทำมาหากิน เรื่องศาสนา และการช่วยเหลือในการก่อสร้างบ้านพักอาศัย ก่อสร้างสะพาน สนับสนุนการเผยแพร่ศาสนาและสาธารณูปโภคต่างในชุมชนชาวจีนยูนนานต่างๆซึ่งไม่เกี่ยวกับการเมือง

ดังนั้นชุมชนชาวจีนยูนนานจึงมีโอกาสดังสองทางที่จะเข้าถึงความสัมพันธ์ในฐานะลูกหลานชาวจีนโพ้นทะเลกับทั้งสองฝ่ายและมีโอกาสทางการทำมาหากินได้มากกว่าชาวจีนโพ้นทะเลอื่นๆเนื่องจากชาวจีนยูนนานพลัดถิ่นเหล่านี้ได้มีโอกาสในการเรียนภาษาจีนและใช้ภาษาจีนในการสื่อสารในชีวิตประจำวันแตกต่างจากลูกหลานชาวจีนอื่นๆในประเทศไทยที่ถึงแม้จะรู้แลพูดภาษาจีนในชีวิตประจำวันก็ตามแต่ภาษาจีนที่ใช้นั้นเป็นภาษาจีนท้องถิ่นที่ไม่สามารถใช้งานได้ใน การติดต่อสื่อสารด้วยการเจรจาจะทำได้ก็เพียงแค่ตัวอักษรเท่านั้นที่ยังคงมีการใช้งานในการติดต่อสื่อสารได้

บทสรุปขององค์ความรู้เรื่องเงินของสังคมไทยยังหยุดตัวด้วยการทำให้ “เรื่องเงินเป็นเรื่องเก่า” เป็นเรื่องนามธรรมที่พ้นสมัยไป งานทั้งหลายเป็นการมองอดีตที่เป็นภาพหยุดนิ่งอยู่กับที่ด้วยการกำกับของศักราชต่างๆ ทั้งที่ความเป็นเงินของชาวจีนโพ้นทะเล ที่ยังคงสืบเนื่องอยู่นั้นมีความเป็น “พลวัตทางวัฒนธรรม” ของกลุ่มชาวจีนในชุมชนชาวจีนในประเทศต่างๆซึ่งยังคงมีความ

เปลี่ยนแปลงไปตามวิถีชีวิตของประเทศนั้นๆและบริบทต่างๆความเป็นจีนที่เหลืออยู่ทางวัฒนธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ลูกหลานชาวจีนโพ้นทะเลต่างๆได้ปรับเปลี่ยนหรืออนุรักษ์สืบทอดและแสดงออกมาในหลากหลายรูปแบบเพื่อแสดงถึงตำแหน่งแห่งที่ของตนเอง ทั้งที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะบุคคล อัตลักษณ์เชิงครอบครัว อุดมคติ กลุ่มภาษา ความรู้สึก อุดมการณ์ทางการเมือง รสนิยม กลุ่มบ้านเกิดและการสัมพันธ์กับชาติพันธุ์ต่างๆ ตลอดจนพัฒนาไปในอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเน้นอนรวมถึงการท่องเที่ยวด้วย ถึงแม้ว่าลูกหลานของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศต่างๆที่ได้เรียกตัวเองว่า แต่เดิมว่า “คนย้ายถิ่น” นั้นได้กลายเป็นคนท้องถิ่นไปหมดแล้ว แต่ความจริงยังคงหลงเหลือชาวจีนบางส่วนที่ยังพยายามเป็น “คนพลัดถิ่น” เพื่อที่จะให้ความเป็นจีนคงอยู่เช่นกลุ่มคนจีนยูนนานในประเทศไทย

ดังนั้นความดำรงอยู่และความเปลี่ยนแปลงของชาวจีนโพ้นทะเลนั้นเปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัดเมื่อส่งผ่านไปยังรุ่นแต่ละรุ่น ที่มีการขัดเกลาทางสังคมที่แตกต่างกันกลายเป็น “พลวัตทางวัฒนธรรม” ในบริบทโลกาภิวัตน์ ยังคงต้องได้รับการค้นหาองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์เช่นเรื่องอัตลักษณ์ เรื่องคนพลัดถิ่นข้ามพรมแดน เรื่องรัฐ-ชาติสมัยใหม่ และเรื่องอำนาจ เพื่อหรือสร้างความจริงใหม่ที่ต้องการคำอธิบายทางสังคมศาสตร์ต่อไป

5. การทบทวนความรู้ในเรื่องอัตลักษณ์กับชาติพันธุ์และคนพลัดถิ่น

5.1. การศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ (Identity)

เรื่องมโนทัศน์อัตลักษณ์

ความหมายของมโนทัศน์ในปัจจุบันเป็นข้อถกเถียงตามทฤษฎีสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะแวดวงวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) จะต้องพบบมโนทัศน์อัตลักษณ์ ซึ่งถูกกล่าวถึงควบคู่ไปกับมโนทัศน์เรื่องอำนาจการสร้างภาพแทนความจริง (อภิญญา เฟื่องฟูสกุล 1, 2541)

เรื่องมโนทัศน์เป็นเรื่องที่มีผู้คนทางสังคมศาสตร์ให้ความสนใจและศึกษาเป็นอย่างมากในช่วงห้าปีที่ผ่านมา 2545 – 2550 ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมอีกอันหนึ่ง ซึ่งการอธิบายเรื่องอัตลักษณ์จะทำให้วัฒนธรรมคู่ถิ่นไหลไม่หยุดนิ่งตายตัว ทำให้เห็นว่ามนุษย์สามารถสร้างความจริงที่แทนตัวตนได้อย่างซับซ้อน และสร้างความหมายให้กับคนอื่นไปพร้อมๆ กัน

อัตลักษณ์มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในบริบทของโลกาภิวัตน์ เป็นการกระทำโดยปัจเจก (Agency) ที่ทำในบริบทต่างๆ โดยเฉพาะกรณีอัตลักษณ์ทางศาสนาและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มีบทบาทอย่างสูงในการเคลื่อนไหวทางการเมืองและวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์

ในการศึกษานี้จะใช้แนวคิดอัตลักษณ์ในกระบวนการเคลื่อนไหวทางชาติพันธุ์ อธิบายถึงกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรม ในกรณีกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งระบบโลกปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นเขต

ศูนย์กลางของระบบหรือเขตรอบนอกของระบบ ล้วนพบปรากฏการณ์ของกระบวนการเคลื่อนไหว เรียกร้องอิสรภาพทางการเมืองที่ฐานบนกลุ่มชาติพันธุ์ โดยอภิญญา อ่างใน โคนาทาน ฟรีดรา ที่ได้อธิบาย โดยจำแนกสถานการณ์ 3 ลักษณะ

1. กลุ่มชาติพันธุ์ที่เคลื่อนไหว ทางอนุรักษ์วัฒนธรรม คงเหลือวัฒนธรรมท้องถิ่นจนเห็นได้ชัดเจนและมีอิทธิพลมากในชีวิตประจำวัน และยังคงเป็นแกนในการจัดระเบียบองค์กรทางสังคมของกลุ่ม

2. กลุ่มที่ถูกผนวกอย่างเต็มที่หรือเกือบเต็มที่ในระบบทุนนิยมโลก สิ่งที่ถูกสมาชิกกลุ่มเหล่านี้ ก็คือสัญลักษณ์ทางชาติพันธุ์เช่น ภาษา การสืบทอดเชื้อสาย สีผิว หรือสัญลักษณ์ทางศาสนา แต่อย่างไรก็ตามสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมเหล่านั้น มิได้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีการผลิต หรือวิถีชีวิตประจำวันของพวกเขาอีกแล้ว

3. คือกลุ่มที่ถูกผนวกเข้าสู่ระบบโลกอย่างมากเช่นกัน แต่ถ้าว่ารูปแบบวิถีชีวิตดั้งเดิม ยังคงถูกสงวนรักษาไว้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง อาจถูกสงวนไว้ในฐานะเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม หรือเพื่อการศึกษาทางชาติพันธุ์วิทยา (อภิญญา 121 – 122, 2546)

เรื่องอัตลักษณ์ ถูกนำไปอธิบายสังคมพหุวัฒนธรรม (Multi Cultural) เป็นโจทย์ที่สำคัญอย่างหนึ่งในโลกไร้พรมแดน ที่เราจะมีตัวตนอย่างไร กินอย่างไร ใช้ชีวิตอย่างไร ที่อยู่ร่วมกับคนอื่นที่แตกต่างกับเราด้วยวิธีการอย่างไร โดยการยอมรับความแตกต่างของผู้อื่นและต่างฝ่ายก็คงความเป็นตัวของตัวเอง ในความเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นประเด็นที่ยังต้องหาคำตอบเรื่องการศึกษา เรื่องอัตลักษณ์ อำนาจ ภาคตัวแทน เหล่านี้อยู่ในแนวทางการศึกษาทางวัฒนธรรมศึกษา ซึ่งแนวคิดทางวัฒนธรรมศึกษาได้นำเสนอเรื่อง (Hybridization) ขบวนการถูกผสมที่มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ ไม่ถูกคิดหรือถูกจำกัดอยู่กับสถานที่หรือวัฒนธรรมที่เป็นต้นกำเนิด และสามารถถูกผสมผสานเปลี่ยนแปลงไปอีกเรื่อยๆ จนเป็นการละลายเส้นกั้นพรมแดนของรัฐชาติ และการผสมผสานบางครั้งมีนัยยะทางการเมืองแฝง คือเป็นการต่อต้านแนวโน้ม ในการคงไว้ซึ่ง “ความบริสุทธิ์” ของวัฒนธรรมต้นกำเนิดดั้งเดิม” ไม่มีวัฒนธรรมใดสามารถอ้างความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมที่บริสุทธิ์โดยปราศจากการหุบยืมแลกเปลี่ยนกับวัฒนธรรมอื่นๆ ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง กระบวนการทำให้เป็นลูกผสม Hybridization เป็นลักษณะธรรมชาติของกระบวนการทางด้านวัฒนธรรม

นอกจากนี้อัตลักษณ์ยังมองถึงความสำคัญเชิงอำนาจ ที่เป็น 2 ขั้วระหว่างการครอบงำทางด้านวัฒนธรรมและแนวโน้มการต่อต้าน

ในประเทศไทยได้มีการศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2520 เป็นวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของสุเทพ สุนทรเกศิช ชื่อเรื่อง Islamic Identity in Chiang Mai, A historical and structural comparison of to community ที่เสนอต่อ Department of etiology university of California at Berkeley ได้ศึกษาชาติ

พันธ์ที่นับถือศาสนาอิสลาม 2 กลุ่มคือ มุสลิมปาเกีสถาน และมุสลิมยูนาน ว่ามีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตนเองและสร้างอัตลักษณ์ขึ้นใหม่อย่างไรบ้าง ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับตำนาน ความเชื่อ และข้ออ้าง ที่เหนือกว่าอีกกลุ่มหนึ่ง การสร้างระบบสืบเชื้อสายและการแต่งงานภายในกลุ่ม ลักษณะทางศีลธรรม การขัดเกลาทางสังคมวัฒนธรรมและความกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกัน งานวิจัยชิ้นนี้เกี่ยวข้องกับการจัดองค์กรทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวปาเกีสถานและชาวยูนาน โดยการนำอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และจารีตประเพณี มาเป็นตัวสร้างอัตลักษณ์ เช่นความสัมพันธ์ทางเครือญาติและความเชื่อทางศาสนาได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องช่วยในการควบคุมสังคม เศรษฐกิจและการเมืองอย่างไม่เป็นทางการ กระบวนการชาติพันธุ์สัมพันธ์ถึงปรากฏการณ์ทางการเมือง เชิงการช่วงชิงความหมายทางวัฒนธรรม ที่ดำเนินอยู่ภายในบริบทของการเมืองร่วมสมัย ไม่ใช่ระบบดั้งเดิมที่หลงเหลืออยู่มาจนถึงปัจจุบัน กระบวนการนี้เป็นลักษณะทางการเมืองของขบวนการรื้อฟื้นหรือกลับคืนไปสู่ลักษณะทางเผ่าพันธุ์ (Political Retribalization) ซึ่งสุเทพ สุนทรเกสัช ได้ทำนายว่า กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในสังคมไทยก็มีความเป็นไปได้ที่พวกเขาได้จัดองค์กรเมืองเชิงวัฒนธรรมเพื่อต่อสู้เรียกร้องให้ได้มาสิทธิทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

ขบวนการทางการเมืองของการรื้อฟื้นหรือกลับคืนไปสู่ลักษณะทางเผ่าพันธุ์ ไม่ได้จำกัดเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมของอุตสาหกรรมเท่านั้น ในภูมิภาคอื่น ๆ จะพบว่า จะมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่กำลังต่อสู้กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นอยู่ตลอดเวลา เพื่อจะได้มาซึ่งอำนาจและสิทธิพิเศษต่าง ๆ ภายในกรอบการเมืองที่เป็นทางการ ของรัฐชาติที่กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้นสังกัดอยู่ (สุเทพ สุนทรเกสัช 128-158, 2548)

อัตลักษณ์คือจินตนาการทางสังคมที่สร้างขึ้น

ในการศึกษาของเบน แอนเดอร์สัน เขาได้นิยามประชาชาติในจินตนาการใหม่ว่าเป็นประชาคมที่มีอธิปไตยแต่ในขณะเดียวกันก็มีขอบเขตจำกัดและในสาระสำคัญที่ถือว่าเป็นนามธรรมที่สร้างขึ้นมา ในความคิด สิ่งที่สร้างขึ้นใหม่จำนวนมากซึ่งเบน แอนเดอร์สัน ยกมาอ้างที่เป็นรูปธรรมและมีตัวตน (สิ่งที่สร้างขึ้นโดยตัวมันเอง) ก็คือ รูปลักษณ์ของสิ่งที่จินตนาการขึ้นมา นั่นก็คือประชาคม (ที่มีลักษณะสมจริง) เป็นภาพพจน์ที่มีลักษณะทั่วไปของปวงชน ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่ ในเวลาและสถานที่หนึ่ง ซึ่งทำให้เราเชื่อโดยอุปนัยว่า เป็นพวกเดียวกับปวงชนดังกล่าว โดยอาศัยจารีตที่คิดขึ้นมาใหม่จำนวนหนึ่ง และที่สำคัญคือการให้ภาพของกาลเวลาเป็นหนึ่งเดียวกับลำดับเวลาที่ว่างเปล่าสอดคล้องกับความคิดที่มองประวัติศาสตร์เป็นเส้นตรงซึ่งลัทธิชาตินิยมสนับสนุน และใช้เป็นเครื่องมือแสวงหาความเป็นอมตะของกลุ่มในขณะเดียวกัน ปวงชนก็จะได้รับการกำหนดพื้นที่โดยแน่ชัด มีขอบเขตจำกัดแต่มีลักษณะทั่วไปอย่างเช่น ความคิดที่เกี่ยวกับดินแดนมาตุภูมิ ได้ก่อให้เกิดความรู้สึกในความคิดและจิตใจของปวงชนผู้ซึ่งตลอดชีวิตอาจไม่เคยเดินทางไปไหนห่างไกลจากหมู่บ้านของเขาเลย จินตนาการที่สร้างขึ้นใหม่ จะทำให้ปวงชนของประชาชาติที่มีตัวตนมีความกลมกลืนและมีความเท่าเทียมหรือเป็น “พลเมือง” โดยทั่วไปแม้ความสำคัญของพวก

เขาจะไม่เป็นส่วนบุคคลแต่มีภราดรภาพ หรือความเป็นพี่น้อง ความสัมพันธ์ระหว่างปวงชน จะมีลักษณะเด่น “ชีวภาพ” (Organic)

จินตนาการอาจถูกบูรณาการเข้าไปในชาติด้วยระบบการสื่อสารแบบใหม่ที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะเป็นแบบเปิดไม่ได้จำกัดเฉพาะกลุ่มหรือคนใน แต่จะเป็นภาษาหรือสัญลักษณ์ที่ประชาชนใช้สื่อสารประสานการมีส่วนร่วมที่มีรูปแบบเฉพาะตัวเอง อาจจะมีพื้นคิดค้นภาษาขึ้นมาใหม่จากภาษาที่มีอยู่เดิมหรืออาจจะเป็นแบบการแต่งกาย การตกแต่ง สถาปัตยกรรม ดนตรี หรือการเดินรำที่มีลักษณะเฉพาะและอาจจะเป็นจารีตประเพณี สถาบันรวมทั้งกิจกรรมทุกอย่างที่จะทำให้ผู้ที่ยึดถือหรือปฏิบัติรู้สึกว่ามีความผูกพันต่อกัน (สุเทพ สุนทรเกสัช 71-73, 2548)

อัตลักษณ์คือลักษณะความเป็นชาติพันธุ์

สุเทพ สุนทรเกสัช ได้สรุปแนวคิดเรื่องลักษณะความเป็นชาติพันธุ์กับพัฒนาการของรัฐประชาชาติสมัยใหม่ได้ว่า นักมานุษยวิทยาสังคม และนักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าประชาชาติ (Nation) และลัทธิชาตินิยม (Nationalism) เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นในสมัยใหม่ แต่ก็ยังมีนักคิดกลุ่มดังกล่าวอีกจำนวนหนึ่งที่มีความเห็นว่า กำเนิดและพัฒนาการของประชาชาติสมัยใหม่มีความเกี่ยวข้องอย่างมีนัยสำคัญกับลักษณะความเป็นชาติพันธุ์ (Ethnicity) และความรู้สึกในความสำคัญของชาติพันธุ์ของตัวเอง (Ethnocentrism) ที่มีอยู่ในยุคก่อนหน้านั้น ปัญหาจึงมีว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identities) และประชาชาติมีความสัมพันธ์กันอย่างไร ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะถือว่าเป็นความต่อเนื่องทางเวลา (Chronological) หรือ เป็นประเภทของความสัมพันธ์ (Typological) หรือว่าเป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นเหตุเป็นผล (Causal Relationship) ระหว่างลักษณะความเป็นชาติพันธุ์กับการก่อรูปของประชาชาติ โดยสุเทพ สุนทรเกสัช ได้อ้างถึงการศึกษาของ แอนโทนี สมิท ว่า การเป็นประชาคมทางชาติพันธุ์จริงๆ จะประกอบด้วยมิติหรือองค์ประกอบที่สำคัญต่าง ๆ ดังนี้

1. **การมีชื่อร่วมกัน**ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมีอำนาจในตัวเอง ใช้กำหนดอัตลักษณ์ของประชาคมทางชาติพันธุ์ ที่ในสมัยดึกดำบรรพ์ ใช้เป็นตัวกำหนด

2. **ตำนานปรัมปรา**เกี่ยวกับกำเนิดและการสืบเชื้อสายร่วมกันเป็นองค์ประกอบสำคัญของความหมายพื้นฐานความสำนึก สายสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ เกี่ยวกับการกำเนิดและการสืบเชื้อสายซึ่งใช้เป็นตัวกำหนดถิ่นฐานร่วมกัน อีกทั้งยังทำหน้าที่เป็น กฎบัตร (Charter) ที่อาจจะอธิบายถึงกำเนิดการพัฒนาการและชะตากรรมของประชาคม แต่ความสนใจไม่ใช่ประเด็นที่ว่า การสืบเชื้อสายเป็นความจริงหรือไม่ แต่สิ่งที่น่าสนใจก็คือความมีสำนึกเกี่ยวกับความเชื่อที่ว่าพวกเขามีบรรพบุรุษได้กำเนิดมาด้วยกัน เป็นการตอบคำถามเกี่ยวกับความคล้ายคลึงและความเป็นสมาชิกในชาติพันธุ์เดียวกัน

3. **การมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน** ประชาคมทางชาติพันธุ์จะไม่มี ความหมายถ้าไม่มีประวัติศาสตร์ที่สร้างจากความทรงจำร่วมกัน โดยแต่ละช่วงอายุจะเพิ่มประสบการณ์ที่เป็น

ประวัติศาสตร์ของส่วนรวมเข้าไปอยู่เสมออย่างต่อเนื่อง คุณจึงจาริตประเพณีก็เป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักฐานทางประวัติศาสตร์

4. การมีวัฒนธรรมร่วมกัน ประชาคมชาติพันธุ์อาศัยความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมที่จะให้สมาชิกประชาคมมีความผูกพัน และสร้างความแตกต่างจากกลุ่มอื่นด้วยสัญลักษณ์ต่าง ๆ ทั้งจับต้องได้และจับต้องไม่ได้ บางครั้งเมื่อคนพลัดถิ่นได้สูญเสียวัฒนธรรมของตนเองไปอย่างไม่หลงเหลืออยู่ คนพลัดถิ่นเหล่านั้นก็จะสร้างวัฒนธรรมที่เรียกว่าวัฒนธรรมตอบโต้ (Counter-Culture) ซึ่งเป็นสิ่งที่มีลักษณะดึงดูดความสนใจในเรื่องของศิลปะ และความรู้เกี่ยวกับชนเผ่าของตนเอง คุณค่า ความเชื่อ และค่านิยม

5. การมีอาณาเขตร่วมกัน ประชาคมชาติพันธุ์ไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของเขตแดนทางกายภาพแต่สิ่งที่มีค่าก็มีความสำคัญก็คือ การมีศูนย์กลางภูมิศาสตร์ ตรีสัญลักษณ์ (Symbolic Geographical Center) ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่อันศักดิ์สิทธิ์ เป็นดินแดนมาตุภูมิหรือบ้านเกิดเมืองนอนที่พวกเขาสามารถกลับไปได้ในทางสัญลักษณ์แม้ว่าสมาชิกประชาคมทางชาติพันธุ์อาจจะอยู่กระจัดกระจายในภูมิภาคต่าง ๆ และได้สูญเสียดินแดนมาตุภูมิไปแล้วเป็นศตวรรษ ก็ไม่ได้ทำให้ความเป็นประชาคมทางชาติพันธุ์ลดไปเพราะลักษณะความเป็นชาติพันธุ์เป็นเรื่องเกี่ยวกับตำนานปรัมปรา ความทรงจำ ค่านิยม อัตลักษณ์ ไม่ใช่กรรมสิทธิ์ครอบครองวัตถุหรือมีอำนาจทางการเมือง

การกล่าวอ้างอาณาเขตทางกายภาพถึงแม้จะมีอิทธิพลต่อมโนทัศน์ทางด้านชาติพันธุ์ก็ตามแต่จะเป็นความสัมพันธ์เชิงสหวิชีวะสัมพันธ์ (Symbiotic Relationship) ของการกล่าวอ้างและความรู้สึกระหว่างอาณาบริเวณแห่งหนึ่งบนโลกจากประชาคมทางชาติพันธุ์เท่านั้น

คุณลักษณะทางสัญลักษณ์และจินตนาการเป็นสิ่งที่ทรงพลังกว่าคุณลักษณะอื่น ๆ ที่มีอยู่และดินแดนในความฝันย่อมมีความหมายนัยสำคัญ ยิ่งกว่าดินแดนในความเป็นจริงใด ๆ ทั้งสิ้น โดยพิจารณาจากมิติสามด้านเกี่ยวกับเรื่องมาตุภูมิทางชาติพันธุ์ ได้แก่การเป็น

5.1 ศูนย์กลางอันศักดิ์สิทธิ์ (Sacred Center)

5.2 ความเกี่ยวพันกับการเฉลิมฉลอง (Commemorative Association)

5.3 การยอมรับจากคนภายนอก (External Recognition)

6. การมีสำนึกเป็นหนึ่งเดียวกัน

ประชาคมชาติพันธุ์จะต้องมีสำนึกแนชัคเกี่ยวกับอัตลักษณ์และความเป็นหนึ่งเดียวโดยการแสดงออกเป็นสถาบันถึงความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์

แนวคิดวัฒนธรรมกับพรมแดนทางวัฒนธรรม

สุเทพ ได้อ้างถึงงานเขียนของ เฟดเดอริก บาร์ก โดยบาร์ก อ้างข้อเสนอทางทฤษฎีที่ว่า อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ได้โดยการรักษาส่งที่เขาเรียกว่าพรมแดนทางชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่แบ่งกลุ่มหนึ่งออกจากอีกกลุ่มหนึ่ง เส้นแบ่งดังกล่าว ไม่ได้อาศัยความแตกต่างโดยทั่วไปทางวัฒนธรรม แต่อาศัยพฤติกรรมทางสังคมที่มีความเกี่ยวพันกับการยอมรับของสมาชิก และการ

สร้างความแตกต่างของกลุ่ม ตัวของวัฒนธรรมที่ใช้สร้างความแตกต่างย่อมจะแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่ม และอาจจะเป็นเพียงองค์ประกอบส่วนย่อย ของวัฒนธรรมในส่วนรวม

แนวคิดพื้นฐานดั้งเดิมของเกียร์ตซ์

สุเทพ ได้อ้างถึงคำว่า ลักษณะพื้นฐานดั้งเดิม จากบทความทางด้านมานุษยวิทยา ที่พิมพ์อยู่ในหนังสือของเขา The interpretation of Culture ที่ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1973 ในบทความที่มีชื่อว่า The integrative Revolution เกียร์ตซ์ ได้ให้ความสนใจภาวะการณ์เงื่อนไขของเสถียรภาพทางสังคมและการเมืองของรัฐที่เกิดขึ้นใหม่หลังยุคอาณานิคม ในทศวรรษปี ค.ศ. 1960 โดยมีข้อโต้แย้งว่า ในรัฐที่เกิดขึ้นใหม่จำนวนมากความผูกพันพื้นฐานดั้งเดิม (Primary Attachments) ที่กลุ่มชนมีต่อกันอื่น ซึ่งมี เชื้อชาติเดียวกัน เป็นญาติพี่น้องหญิงชายที่พูดภาษาเดียวกัน มีความรู้สึกในอดีตและอนาคตร่วมกันบนพื้นฐานของประสบการณ์ในภูมิภาค ศาสนา ประชาคมทางวัฒนธรรม และจารีตประเพณีเดียวกัน ถือเป็นพื้นฐานของความรู้สึกเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของกลุ่มชน ประชาคมดังกล่าวจะถือว่ามีตัวตนที่พวกเขาที่มีความใกล้ชิดและเป็นส่วนหนึ่ง (สุเทพ สุนทรเกสซ์ 22, 2548)

สุเทพ สุนทรเกสซ์ ยังได้สรุปตัวแบบอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาจนิยามได้ดังนี้ **“ลักษณะด้านสภาพแวดล้อม”** (Situational) ถือว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มีความสำคัญในบางบริบท และไม่มีความสำคัญในบริบทอื่น ๆ อัตลักษณ์ที่เป็นสิ่งที่มีอยู่ตลอดเวลา แต่สภาพแวดล้อมต่าง ๆ จะเป็นตัวกำหนดความสำคัญของอัตลักษณ์

“ลักษณะด้านสถานการณ์” (Situational) ถือว่าอัตลักษณ์ที่ใช้จริงๆ หรือทำให้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องจะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ทางสังคมของบุคคล ถ้าสถานการณ์เปลี่ยนไป อัตลักษณ์ที่สำคัญเกี่ยวข้องก็จะเปลี่ยนตามไปด้วย

“ลักษณะที่เป็นเครื่องมือ” (Instrumental) การใช้อัตลักษณ์อาจถือได้ว่าเป็นการรับใช้จุดมุ่งหมายของวัตถุหรือการเมือง ดังนั้น (การใช้อัตลักษณ์) จึงมีการคิดล่วงหน้าหรือประมาณการถึงจุดมุ่งหมายดังกล่าว (สุเทพ สุนทรเกสซ์ 25, 2548)

5.2.การศึกษาเรื่องชาติพันธุ์สัมพันธ์

ความหมายของชาติพันธุ์สัมพันธ์นั้นแปลมาจากคำว่า Ethnicity ซึ่งในประเทศไทยมีคนแปลคำนี้ในไปเป็นอีกคำหนึ่งคือ “ชาติพันธุ์ธำรง” ที่หมายความว่าคือการศึกษาการธำรงชาติพันธุ์หรือจิตสำนึกชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ และการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ (ฉวีวรรณ, 2547, 4) ซึ่งความหมายทั้งสองคำนี้ก็มีความหมายเหมือนกันดังนั้นในงานนี้จึงขอใช้คำที่เรียก Ethnicity ว่า “ชาติพันธุ์สัมพันธ์” เนื่องจากคำนี้ได้ถูกให้ความหมายในชื่อนี้ก่อน แต่ในการอธิบายการทบทวนแนวคิดเรื่องนี้ของ ฉวีวรรณนั้นขอใช้คำว่า “ชาติพันธุ์ธำรง” ตามต้นฉบับ ดังนี้

การทบทวนแนวคิดเรื่องชาติพันธุ์ธำรงของฉวีวรรณ ประจวบเหมาะได้พบว่าคำนี้มีการให้ความหมายมาตั้งแต่ปีค.ศ.1953แล้วในพจนานุกรม Oxford แต่ในทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

หรือรัฐศาสตร์ก็ได้เริ่มเห็นความสำคัญและหยิบมาศึกษาเมื่อราวทศวรรษที่ 1970 และกระแสการศึกษาก็ยังไม่ชัดเจนในระยะเริ่มแรกโดยได้แบ่งการศึกษาเรื่องชาติพันธุ์ธำรงไว้สามระยะคือ

1. สมัยก่อนชาติพันธุ์ธำรง(pre-ethnicity 1870-1960)

ในช่วงแรกของการศึกษาชาติพันธุ์นั้น(1950)คำว่าethnic groupนั้นก็ยังไม่แพร่หลายนักวิชาการได้ใช้คำว่า ชนชาติ (race) กลุ่มชน (people) เผ่าพันธุ์ (tribe) แต่คำเหล่านี้ดูเหมือนว่าจะมีบริบทแห่งอคติอยู่ จึงเกิดทางเลือกที่ใช้คำว่ากลุ่มชาติพันธุ์แทนและการจำแนกก็ใช้วัฒนธรรมเป็นหลักในช่วงเวลานั้น “กลุ่มชาติพันธุ์” จึงเป็นมโนทัศน์ที่มีความหมายน้อยและไม่ใช่อุญแจสำคัญในการแสวงหาความรู้เช่นมโนทัศน์ “วัฒนธรรม”ซึ่งทุกคนเข้าใจว่ากลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งก็มีวัฒนธรรมหนึ่งอยู่แล้ว เป็นหน่วยที่มีขอบเขตชัดเจน มีสมาชิก มีภาษาแตกต่างจากหน่วยอื่น รวมถึงอาณาเขตทางภูมิศาสตร์ ซึ่งก็ไม่สามารถเป็นความจริงได้มีนักวิชาการที่ได้แย้งแนวทางนี้เช่น Edmud Leach

2. สมัยนิยมศึกษาชาติพันธุ์ธำรง(ethnicity 1960-1980)

เป็นช่วงเวลาที่มีการโต้แย้งแนวคิดที่เหมารวมความสอดคล้องอย่างสมบูรณ์ระหว่างแบบแผนทางพฤติกรรม ที่เรียกว่า “วัฒนธรรม”กับกลุ่มคนที่เรียกว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” โดยมีประเด็นสำคัญหลักสามประเด็นคือ ประเด็นเรื่องกระบวนการและหน้าที่ในการดำรงความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ประเด็นความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์และการแสดงออกในเรื่องอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในการปฏิสัมพันธ์ข้ามชาติพันธุ์ และประเด็น การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ จึงเกิดเป็นประเด็นคำถามใหม่ๆในการตั้งและตอบคำถามเช่น “การธำรงชาติพันธุ์” “อัตลักษณ์ชาติพันธุ์” “พรมแดนชาติพันธุ์” “การปรับตัวทางชาติพันธุ์” แต่มโนทัศน์เหล่านี้ก็ยังคงมีความหมายที่ไม่ชัดเจน เนื่องจากการเน้นที่จะหาความแตกต่าง ขาดมิติทางประวัติศาสตร์ที่มีอดีต ปัจจุบันและอนาคตในการสืบสานชาติพันธุ์ ในเรื่องพรมแดนก็มีปัญหาที่ยึดมั่นในการใช้จำแนกความแตกต่างจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มแต่ก็ละเลยที่จะพูดถึงพรมแดนที่อยู่ในจิตใจที่มนุษย์พยายามหลีกเลี่ยงที่จะมีปฏิสัมพันธ์ในส่วนมโนทัศน์เรื่องอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ก็จะมีปัญหาในเรื่องความไม่สอดคล้องระหว่างอัตลักษณ์กับความเป็นชาติพันธุ์ของเขาหรืออัตลักษณ์ที่เขาเป็นจริงกับอัตลักษณ์ที่เขาต้องการเป็นเพื่อการเข้าถึงทรัพยากร(ดังเช่นงานเรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชุมชนหลากหลายชาติพันธุ์ของบ้านห้วยน้ำขุ่นจังหวัดเชียงราย 2549)

3. สมัยหลังชาติพันธุ์ธำรง(post-ethnicity)

นักมานุษยวิทยาหลังปี1980เริ่มไม่มีความมั่นใจในคำว่า ethnicity เป็นคำเดียวกับที่พวกเขาเคยรู้จักมาก่อนโดยมีการหมายรวมไปถึง อาหาร ภาพยนตร์ และการออกแบบโดยฉวีวรรณได้สรุปว่าแนวคิดหลังชาติพันธุ์ธำรงแตกต่างไปจากสมัยนิยมคือการนำประเด็นชาติพันธุ์ธำรงไปรวมกับประเด็นอื่นๆเช่น “ชนชาติ” “รัฐ-ชาติ” “โลกาภิวัตน์” และได้พัฒนามโนทัศน์สำคัญขึ้นเช่น “อัตลักษณ์ชาติพันธุ์” “คนชายขอบ” (marginal people) “ภาพแทน”(representation) ที่ให้ความสนใจเรื่องความรู้สึกนึกคิดของปัจเจกชนบริบทของรัฐ กระบวนการชาตินิยม กระบวนการโลกา

ภวัตน์ กระบวนการทำให้เป็นชายขอบ ที่ปัจเจกรู้สึกถึงภัยคุกคาม และพยายามต่อสู้ดิ้นรนด้วยทรัพยากรที่มีอยู่และลักษณะทางชาติพันธุ์ก็อาจเป็นทรัพยากรที่สำคัญ(ฉวีวรรณ,2547, 2-79)

5.3.การศึกษาเรื่องคนพลัดถิ่น

การศึกษาเรื่องคนพลัดถิ่นนั้นได้เริ่มขึ้นอย่างมีหลักคิดทางวิชาการในราวปี 1980 แต่เดิมนั้นได้จำกัดการศึกษาทางสังคมและวัฒนธรรมของนักสังคมศาสตร์ทั้งหลายที่ตรึงผู้คนไว้กับพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งและใช้พื้นที่เป็นหน่วยหรือขอบเขตในการศึกษา แต่เมื่อสังคมพัฒนาไปอย่างซับซ้อนนั้นนักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่งเกิดข้อสงสัยว่าความจริงสังคมและวัฒนธรรมก็มีการเคลื่อนย้ายไปมาเช่นกัน โดยตามคนที่เคลื่อนย้ายไปด้วยสาเหตุต่างๆ เกิดแนวคิด การศึกษาพื้นที่สังคมข้ามพรมแดนโลกาภิวัตน์ และคนพลัดถิ่น โดยคนพลัดถิ่นเป็นตัวละครหนึ่งในการศึกษาที่พวกเขาสำรวจและตัดข้ามพรมแดนในระดับชุมชน (ฐิรวุฒิ,2547,192-196)

คนพลัดถิ่น (Diaspora) เป็นอีกมโนภาพหนึ่งที่ใช้ผสมผสานทางวัฒนธรรม รากศัพท์เดิมความหมายถึงการอพยพท้องถิ่นจากประเทศต้นกำเนิดและแตกกระจายไปในที่ต่าง ๆ ในบริบทของโลกาภิวัตน์ ที่เอื้อต่อการอพยพเคลื่อนย้าย ไม่ว่าจะเป็นเหตุผลทางเศรษฐกิจหรือทางการเมือง ศัพท์นี้จึงได้ถูกนำมาใช้ใหม่ มีผู้นิยามคนพลัดถิ่นว่า ปรากฏการณ์ที่ชนกลุ่มน้อยต้องเร่ร่อนแตกกระจายจากถิ่นฐานเดิมและกระจายแยกออกไปมากกว่า 1 ทิศทาง คนเหล่านี้มักรู้สึกไม่มีความสุขในดินแดนที่ไปอยู่ใหม่ ยังคงมีภาพฝันถึงการได้กลับคืนไปสู่ดินแดนแสนงามที่เป็นของเดิม และเชื่อว่าสักวันจะได้กลับไปทีนั้นจริงๆ กระบวนการคืนสู่มาตุภูมิคือสิ่งที่บุคคลที่กระจัดกระจายนอกเหนือจากการมีเผ่าพันธุ์และภาษาวัฒนธรรมร่วม นี่คือนิยามที่ทำให้บุคคลในคนพลัดถิ่น แตกต่างจากผู้คนที่เป็นผู้อพยพ ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีความผูกพันและใฝ่ฝันดังกล่าว เพราะผู้อพยพยอมรับดินแดนที่ไปตั้งถิ่นฐานในฐานะของบ้านใหม่ อย่างไรก็ตามมีการวิจารณ์ว่า การนิยามดังกล่าวคับแคบไป คนในชนพลัดถิ่น อาจไม่ได้ฝันถึงการกลับไปตั้งปักรากในมาตุภูมิก็ได้เช่นกัน ซึ่งคนเหล่านี้มิได้ใฝ่ฝันสภาพทางการเมืองหรือต้องการแยกตัวออกจากการปกครองของรัฐที่ปกครองพวกเขาต้องการอยู่ในดินแดนนั้นโดยยังคง “ความแตกต่าง” จากวัฒนธรรมท้องถิ่น การเรียกร้องความต่างโดยไม่มีนโยบายแยกคนทางการเมืองคือหัวใจที่ทำให้คนพลัดถิ่นได้รับความสนใจในเรื่องอัตลักษณ์ และเป็นผลให้ของบรรยากาศพหุวัฒนธรรมนิยม Multiculturalism ความขัดแย้งเกิดขึ้นได้ หากกลุ่มชนนี้อยู่ใกล้ หรือท่ามกลางวัฒนธรรมที่มีเป้าหมายเกินความต่างทางวัฒนธรรม Assimilationist (อภิญา เพ็ญฟูสกุล 125 – 126, 2546)

ในการทบทวนความรู้เรื่องคนพลัดถิ่นโดย ฐิรวุฒิ เสนาคำ ในบทความเรื่อง แนวคิดคนพลัดถิ่นกับการศึกษาชาติพันธุ์ (2547)กล่าวสรุปได้ว่า ในระหว่างปี 1975-1999 นั้นที่หนังสือไม่น้อยกว่า 216เล่มที่ใช้คนพลัดถิ่นเป็นหัวเรื่องหลักและหัวเรื่องรองและวารสารทางวิชาการทางสังคมศาสตร์มีบทความเรื่องคนพลัดถิ่นอย่างต่อเนื่อง โดยคนพลัดถิ่น diasporas แปลมาจากภาษากรีกเกิดจากการผสมคำสองคำคือ dia แปลว่าทะลุหรือผ่านเข้าไป และคำspeirein แปลว่าหว่านหรือ

เพาะเมล็ดคังนั้นคนพลัดถิ่นจึงมีความหมายว่า “การหว่านให้แพร่กระจายไปอย่างกว้างขวาง” โดยตัวอย่างคลาสสิกการพลัดถิ่นเมื่อ 2,500 ปีมาแล้วคือ “ชาวยิว” เป็นเหยื่อที่ถูกให้ออกจาก ดินแดนศักดิ์สิทธิ์ จึงถูกนำแนวคิดนี้มาอธิบายการพลัดถิ่นอื่นในเวลาต่อมา และมีผู้ที่เห็นว่าความหมายของคนพลัดถิ่นนั้นมีนัยยะที่ถูกใช้ไปแทน “ผู้อพยพ” “แรงงานต่างด้าว” “ชุมชนลี้ภัยทางการเมือง”

“ชุมชนโพ้นทะเล” “ชุมชนชาติพันธุ์” และถูกขยายให้กว้างขึ้นและได้สร้างรูปแบบของคนพลัดถิ่นว่า ต้องถูกขับออกจากดินแดน (มาตุภูมิ และเป็นพันธะสัญญาที่ต้องกลับไปเมื่อเวลาอันควร) ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมที่อาศัยและยังมีสายสัมพันธ์กับมาตุภูมิหรือได้นิยามชุมชนพลัดถิ่นมีรูปแบบดังนี้ ชุมชนพลัดถิ่นที่เกิดจากการบังคับหรือการตกเป็นเหยื่อ ชุมชนพลัดถิ่นด้านแรงงาน ชุมชนพลัดถิ่นที่เกิดจากการค้าจากการปิดล้อมตนเอง (Ethnic enclave) มาเป็น (Hyper mobile migrants) ชุมชนพลัดถิ่นเกิดจากจักรวรรดินิยม ชุมชนพลัดถิ่นทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรม (ฐิรวุฒิ, 2547, 198-219)

จากแนวคิดที่พัฒมานั้นพอสรุปได้ว่าการเกิดขึ้นของคนพลัดถิ่นนั้นเป็นเรื่องที่นอกเหนือจากการย้ายถิ่นแลประเด็นคนพลัดถิ่นจะมีเรื่องอุดมการณ์ความคิดเรื่องมาตุภูมิและชาติที่แตกต่างจากการย้ายถิ่นปกติของมนุษย์ดังนั้นฐิรวุฒิจึงได้สรุปแนวคิดและข้อจำกัดของคนพลัดถิ่นไว้ดังนี้

การนำแนวคิดเรื่องคนพลัดถิ่นไปผูกติดกับแนวคิด “ปฐมกำหนดชาติพันธุ์” จะไม่สอดคล้องกับปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์และคนพลัดถิ่นในปลายศตวรรษที่ 20 และแนวคิดนี้จะนำไปสู่รากเหง้าของรุนแรงทางสังคมได้ และแนวคิดของคนพลัดถิ่นมีแนวคิดดังนี้

1. เงื่อนไขคนพลัดถิ่นได้เปิดข้อจำกัดที่ให้ความหมายว่า “คนพลัดถิ่นคือกลุ่มคนที่ถูกบังคับให้ออกจากดินแดน” ทำให้คนพลัดถิ่นมีความหมายกว้างขึ้น แต่แนวคิดเงื่อนไขคนพลัดถิ่นก็ยังมีข้อโต้แย้งคือ **ประการแรก** การแยกแยะทำให้เกิดการลดทอนความหลากหลายปัจจัยการพลัดถิ่นที่แยกย่อยในกลุ่มที่เป็นอิสระ **ประการที่สอง** คือมุ่งอธิบายว่าคนพลัดถิ่นมีสถานะเป็นหนึ่งเดียวมีความบริสุทธิ์ทางวัฒนธรรมโดยนักวิชาการพลัดถิ่นเชื้อสายจีน อย่าง เอียน อัง (Ien Ang) กลับกล่าวในทางตรงกันข้ามคนจีนพลัดถิ่น ไม่ได้มีหนึ่งเดียว และบางคนก็ไม่คิดจะกลับมาตุภูมิ

หวาง จุงวู (Wang Gongwu) กล่าวว่าไม่ควรมองจีนพลัดถิ่นในฐานะที่มีความเป็นหนึ่งเดียวจะนำไปสู่ความรุนแรงของลัทธิชาตินิยมและการอ้างความยิ่งใหญ่ของชาติพันธุ์จีน โดยการศึกษาจีนพลัดถิ่นต้องให้ความสำคัญกับบริบทของสังคมที่คนจีนพลัดถิ่นอาศัยอยู่ **ประการที่สาม** คือให้ความหมายคนพลัดถิ่นคือ “ความเป็นอื่นของรัฐชาติ” และมีแนวทางที่เอียน อัง เสนอว่าควรเลิกให้ความหมายคนพลัดถิ่นเพราะจะเกิดความขัดแย้งและหันมาใช้แนวคิดเรื่อง “อัตลักษณ์และวัฒนธรรมพันทาง” แทนจำให้เส้นแบ่งเข้ากับเราพร่ำมัวและอยู่ร่วมกันได้

2. แนวคิดคนพลัดถิ่นที่กลายเป็นชาติพันธุ์ใหม่ของ สจิวคัต ฮอลล์ และแนวคิดเรื่องพื้นที่พลัดถิ่นขึ้นมาแทนเรื่องคนพลัดถิ่นเป็นจุดนัดพบของของสามแนวคิดคือ แนวคิดคนพลัดถิ่น แนวคิดพรมแดน แนวคิดการเมืองเรื่องตำแหน่งแห่งที่เนื่องจากคนพลัดถิ่นในประเด็นนี้มีความพร่า

เลื่อนในเรื่องมาตุภูมิและถิ่นกำเนิด มีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมที่แสดงออกถึงมาตุภูมิที่มีความหมายเฉพาะ โดยพื้นที่พลัดถิ่นคือ “พื้นที่ที่กระบวนการทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และการให้ความหมายทางร่างกายมาบรรจบกัน และถูกสร้างจากความแตกต่างในหลายแกนในเวลาเดียวกัน” โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่หลากหลายแง่มุม อำนาจแสดงออกหลายพื้นที่ อำนาจชายไยที่สลับซับซ้อนในระดับ มหภาคและจุลภาค

3. ต้องการนำแนวคิดตัวแบบคนพลัดถิ่นและแนวคิดปฐมกำเนิดชาติพันธุ์มาศึกษารวมกับแนวคิดพรมแดนทางชาติพันธุ์และเงื่อนไขคนพลัดถิ่น เพื่อศึกษารอบด้านและเน้นการศึกษา “หลายสนาม” รวมถึงมิติทางประวัติศาสตร์ การก่อตัวของคนพลัดถิ่นซึ่งการศึกษาแนวนี้ไม่อาจจำแนกประเภทได้สมบูรณ์การศึกษาคนพลัดถิ่นจึงเป็นการศึกษาเฉพาะกรณีเท่านั้นมากกว่าการสร้างตัวแบบ (จิรวุฒิ, 2547, 267-276)

6. การทบทวนความรู้เรื่องความสัมพันธ์ชาวจีนยูนนานกับชาติพันธุ์อื่นในประเทศไทย

6.1. การอยู่ร่วมกันกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น

บางพื้นที่ที่ชาวจีนยูนนาน(ฮ่อ)มาอาศัยอยู่ อาจมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นอาศัยอยู่ก่อนแล้ว เช่นพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีชาวไทยใหญ่อาศัยมานาน เมื่อชาวจีนยูนนาน(ฮ่อ)มาตั้งถิ่นฐานใหม่ จึงมีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ต้องอยู่ร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อาศัยอยู่เดิม ผลของการปรับตัวนี้ ทำให้มีการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ ระหว่างชาวจีนยูนนาน(ฮ่อ)กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น แต่งงานกับไทยใหญ่ ม้ง ลีซอ มูเซอ คนไทย (มักจะเป็นตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งปฏิบัติงานในพื้นที่) และคนว้า (ว้าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในสาขามอญ-เขมร) ชาวว้าอยู่กับชาวจีนยูนนาน(ฮ่อ) เพราะเป็นทหารอยู่ในกองพล 93 หรือเป็นพลเรือนที่มาอาศัยอยู่ในพื้นที่ ชาวว้าสามารถพูดภาษาจีนยูนนานได้ ชาวว้าส่วนใหญ่นับถือจิตูเจี้ยว เมื่อมีงานในหมู่บ้านจีนฮ่อ ชาวว้าจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี การแต่งงานระหว่างชาวจีนฮ่อกับว้ามีน้อย ยังมีการแต่งงานข้ามศาสนาระหว่างจีนยูนนาน(ฮ่อ)มุสลิมกับจีนยูนนาน(ฮ่อ)อันเจี้ยว หรือแต่งงานกับชาวจีนนอกประเทศ เช่น ชาวจีนใต้หวัน ชาวจีนสิงคโปร์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการแต่งงานระหว่างชาวจีนยูนนาน(ฮ่อ)กับชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว (ส่วนใหญ่ชาวจีนฮ่อกลุ่มนี้เป็นจีนฮ่อที่มีสัญชาติไทย พูดภาษาไทยได้ดี) และมีแนวโน้มว่าชาวจีนฮ่อจะแต่งงานกับชาวไทยมากขึ้น อันเป็นผลมาจากการปรับตัวเข้าสู่วัฒนธรรมไทย

6.2. จีนยูนนานกับอำนาจวัฒนธรรมเหนือกลุ่มชาติชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงของไทย

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนยูนนานกับชาติพันธุ์ต่างๆ ในดินแดนตอนเหนือของประเทศไทยนั้นความสัมพันธ์กับกลุ่มไทยใหญ่มักไม่ค่อยมีการพูดถึงมากนักอาจเป็นเพราะความสัมพันธ์ด้วยการแต่งงานอาจเป็นไปได้ในลักษณะเชิงเท่าเทียมกัน(ในบางเรื่อง)รวมถึงชาวไทยวนในล้านนาด้วยแต่ความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนยูนนานที่เรียกว่าฮ่อกับกลุ่มที่เรียกว่าชาวเขานั้นมีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนโดยเฉพาะเรื่องการทำงานและการอ้างสิทธิในวัฒนธรรมจีนเหนือสิทธิใน

วัฒนธรรมชนเผ่าของกลุ่มลูกผสมระหว่างจีนยูนนานกับชาวเขาโดยมีผู้ที่ศึกษาเรื่องเหล่านี้ได้ให้ความเห็นดังนี้

การศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนยูนนานกับชาติพันธุ์อื่น ๆ นั้นส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับคนบนพื้นที่สูงในประเทศไทยซึ่งมีอยู่จำนวนมากในเอกสารที่เป็นบทความของ เอฟ.ดับเบิลยู.โมท แห่งมหาวิทยาลัยพรินซ์ตัน(1970) ได้ศึกษาชาวจีนฮ่อแห่งบ้านยางเปล่โดยกองสงครามแห่งชาติชาวเขากระทรวงมหาดไทยดังนี้

“ชาวจีนฮ่อที่อยู่อาศัยในภาคเหนือของประเทศไทยนั้น มีความสำคัญกับประเทศไทยดูเหมือนจะน้อยกว่าชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ในประการแรกคือ จีนฮ่อเปรียบเสมือนตัวแทนของผู้มีวัฒนธรรมสูงในบริเวณพื้นที่ที่เป็นภูเขาและวัฒนธรรมนี้ได้ตกทอดไปสู่ลูกหลาน ประการที่สอง ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของชาวจีนยูนนานในประเทศไทยรวดเร็วกว่าชนเผ่าอื่นๆ ประการที่สามเป็นพวกอพยพที่ลี้ภัยสงครามประการที่สี่ ชาวจีนฮ่อมีอิทธิพลทางวัฒนธรรมเหนือกว่าชนเผ่าต่างๆ โดยเฉพาะ ม้ง เย้า ลีซู

ทุกเผ่าจะมาขอคำแนะนำเรื่องเกี่ยวกับศาสนา การเพาะปลูก การดำเนินธุรกิจ และการขอเมล็ดพันธุ์จากพวกยูนนานเสมอรวมถึงการพูดภาษาจีนและให้ความหมายว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของราชวงศ์อันยิ่งใหญ่ การพูดภาษาจีนเป็นการพูดภาษาราชการโดยพวกยูนนานมีความผูกพันแบบหัวเก่ากับสิ่งที่คนจีนเห็นว่าเป็นสิ่งที่เป็นความซาบซึ้งและความสนุก ชาวจีนยูนนานกล่าวว่าชาวเขาต้องการเอารองเท้าจำลองที่ทำด้วยผ้าไปฝังดินเพื่อที่ดวงวิญญาณของพวกเขาสามารถไปอยู่ในวังของจักรพรรดิจีน ทั้งการที่คนเข้าย้อมซื้อสินค้าของเก่าจากประเทศจีนทั้งที่มีราคาแพงความรู้เรื่องวัฒนธรรมจีนเป็นสิ่งสำคัญการที่คนเข้แสดงการต้อนรับแบบชาวจีนต่อผู้มาเยือนจะเป็นความภาคภูมิใจ ดังนั้นข้อเสนอในบทความนี้ว่ารัฐไทย ควรมีการวางแผนที่มีความยืดหยุ่นเพียงพอเพื่อที่จะสร้างหลักประกันที่จะรวมพวกยูนนานเหล่านี้เข้ากับรัฐไทยและใช้พวกเขาเหล่านี้เชื่อมโยงกับชาวเขาเผ่าอื่นๆที่จะนำชาวเขาเข้ากับบริบทของประเทศไทย”

สอดคล้องกับบทความที่เชิงสำรวจวัฒนธรรมของมนัส มณีประเสริฐ เรื่องลีซอที่ไม่ใช่มุเซอที่ไม่ถูก จีนฮ่อที่ไม่ใช่ ที่พิมพ์ในข่าวสารศูนย์วิจัยชาวเขา 2524 ปีที่5 ฉบับที่1 หน้า 27-31 มีมีการไปสำรวจบ้านลีซอในบ้านหินแตก (อำเภอแม่ฟ้าหลวงในปัจจุบัน) ซึ่งเป็นหมู่บ้านไทใหญ่พบว่ามิกกลุ่มหนึ่งมีลักษณะคล้ายลีซอ แต่เมื่อถามตามภาษาลีซอแล้วก็ไม่เข้าใจ จึงได้ถามตามภาษาฮ่อจึงทราบว่า เป็นมุเซอ สอบไปมาสรุปได้เป็นสามกลุ่มคือ ฮ่างลีซอ เป็นลูกผสมระหว่างฮ่อกับลีซอ ฮ่างเคอ เป็นฮ่อผสมกับมุเซอ และชื่อ ผ่า เป็นคำที่ลีซอเรียกคนจีนฮ่อสำหรับ ฮ่อลีซอนี้ คนจีนฮ่อเรียกว่า ฮ่างลีซอ ฮ่างล่อเคอ หรือบางทีก็เรียกว่า ข่างฟักู หมายถึงอีกันเหลือง ชาวมุเซอเรียกว่า ฮะกะ หมายถึงฮ่อลาย ดังนั้นจะเห็นถึงการผสมผสานด้วยการแต่งงานระหว่างคนจีนกับคนที่เป็นชาวเขามีมาอยู่ช้านานแล้วจนเกิดคำเรียกขานที่เป็นลักษณะดังกล่าว การแต่งงานข้ามชาติพันธุ์นั้นมิ

ความหมายเชิงอำนาจทางวัฒนธรรม ที่ครองำชนเผ่าต่างๆด้วยสาเหตุต่างๆมีผู้ที่ศึกษาเรื่องนี้ได้สรุปไว้ดังนี้

กลุ่มชาวจีนฮ่อมีอิสระและมีเอกภาพโดยมีความเกี่ยวข้องกับคนไทยเฉพาะการค้าขายเท่านั้น จีนฮ่อที่มีความสัมพันธ์กับกองกำลังก๊กมินตั๋ง ไช่หน โยบายครอบครองชาวเขาเสมือนหนึ่งเป็นเจ้าของ ลัทธิอาณานิคมโดยวิธีการที่ดีที่สุดคือการสมรสกับลูกสาวผู้นำชนเผ่าต่างๆ โดยเฉพาะ เย้า มั่ง ลีซอ อ่า ซ่า โดยใช้การยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีแบบจีนที่ผู้ชายเป็นใหญ่และการแต่งงานเข้าบ้านผู้ชาย การแต่งงานทำให้จีนฮ่อเข้าไปตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านชาวเขาในที่สุดและการควบคุมเศรษฐกิจของหมู่บ้านนั้นก็ทำได้โดยง่าย รวมถึงการใช้ภาษาจีนในการสื่อสารระหว่างกันหมู่บ้านอีกด้วย (ไพฑูริย์, 117-118, 2527)

ดังนั้นการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างชาวเขากับจีนฮ่อนั้นมีการศึกษาอย่างต่อเนื่องยังมีงานของธัญชัย ดีเทศ (2518) ชีวิตและความสัมพันธ์ของจีนฮ่อกับลีซอหมู่บ้านห้วยแม่คำ ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย สารนิพนธ์ โครงการประกาศนียบัตรชั้นสูงบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้กล่าวไว้ถึงความสัมพันธ์ในมิติต่างๆทั้งเรื่องเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญา

ดังนั้นจึงเป็นข้อสังเกตจากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าการผสมผสานระหว่างชาติพันธุ์ ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องระหว่างชาวจีนยูนนานในประเทศไทยและชาวเขาต่างๆอีกประเด็นหนึ่งคือการที่วัฒนธรรมที่เข้มแข็งกว่าจะมีอำนาจครอบงำวัฒนธรรมที่อ่อนแอกว่าเป็นความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่ไม่ได้เป็นไปอย่างเท่าเทียมกันแต่ก็เป็นที่ยอมรับกันได้ว่าประโยชน์แต่ละฝ่ายที่ได้รับนั้นมันมีในบริบทที่แตกต่างกัน

7. จีนยูนนานในประเทศไทยกับการทบทวนแนวคิดทางรัฐ-ชาติ

ในการศึกษาเรื่องจีนโพ้นทะเลพบว่าแต่ละยุคสมัยที่ราชสำนักจีนให้ความสำคัญแก่คนจีนที่อยู่นอกประเทศจีนแตกต่างกันตามเหตุและปัจจัยในแต่ละสมัยทั้งนี้พอสรุปได้ว่าจีนอยู่กับผลประโยชน์ของราชสำนักจีนเป็นหลัก รวมถึงผลประโยชน์ด้านการเมืองภายในราชอาณาจักรจีนเองและการเมืองจีนภายนอกประเทศ (ซึ่งการเมืองจีนภายนอกประเทศนี้จีนให้ความสำคัญมาโดยตลอด)

สำหรับชาวจีนยูนนานนอกประเทศจีนนั้นอาจมีความแตกต่างกันกับชาวจีนโพ้นทะเลในเรื่องรัฐและความเป็นชาติจีน กลุ่มคนเหล่านี้มีความสัมพันธ์เรื่องรัฐ ชาติ และความเป็นพลเมือง ในมิติที่มีความเป็นอดีตปัจจุบันและอนาคต และการเมืองเรื่องของจีน ได้ให้ความสำคัญกับชาวจีนยูนนานในประเทศไทยแตกต่างจากชาวจีนโพ้นทะเลในสังคมไทยทั้งนี้ไม่ใช่เพียงแค่การเมืองไทยเท่านั้นยังมีการเมืองของประเทศต่างๆที่ต้องสัมพันธ์กับจีนยูนนานในประเทศไทยอีกจำนวนหนึ่ง รวมถึงชาวจีนยูนนานในประเทศไทย(บางส่วน)ก็เป็นตัวละครหนึ่งของสงครามเย็น

7.1. รัฐบาลไทยกับ ความเป็นเจ้าบ้านที่ต้อนรับผู้เข้ามาเยือน (hospitality) การรับและกักตัวไว้ (hostage) การสร้างอริศัตรู (hostility) การเสนอสถานที่อันเป็นที่ลี้ภัย (asylum)

ชาวจีนยูนนานที่ได้รับการยอมรับในประเทศไทยในฐานะคนย้ายถิ่นที่เรียกว่าจีนฮ้อในอดีตนั้นเป็นการที่รัฐบาลไทยต้อนรับผู้มาเยือนและให้ความสำคัญไม่แตกต่างจากคนในอำนาจรัฐถือว่าเป็นการสร้างความมั่งคั่งให้แก่แผ่นดินเป็นพระราชอำนาจทางเกียรติยศของราชอาณาจักร โดยที่จีนฮ้อ (ยูนนาน) เหล่านี้ได้กลืนกลายเป็นคนไทยไปตามแนวคิดของสกินเนอร์ก็ตามแต่แล้วความจริงในปัจจุบันก็พบว่าลูกหลานพวกเขาเหล่านั้นก็ยังคงมีอัตลักษณ์ตัวตนเป็นจีนฮ้ออย่างต่อเนื่องไม่ได้กลืนกลายเป็นไทยไปอย่างที่เราจะเป็นจริงๆ (สุชาติ, เอกสารนำเสนอในเวทีการประชุมวิชาการทางสังคมวิทยาเวทีภาคเหนือ, 2549)

การเดินทางเข้าประเทศไทยของชาวจีนยูนนานยังคงต่อเนื่องถึงแม้ว่ารัฐ-ชาติของไทยจะเกิดขึ้นมาอย่างอ่อนๆ แล้วก็ตามแต่การจ้องมองการเคลื่อนย้ายถิ่นนั้นก็เป็นเป้าใหญ่ขึ้นมาเมื่อการเมืองระหว่างประเทศเข้ามาในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยยังมีกองกำลังก๊กกั๊กชาติพลัดถิ่นต่างๆ ยังคงเคลื่อนไหวต่อต้านอำนาจรัฐของตนเองตามบริเวณชายแดนไทยกับเพื่อนบ้านและรัฐไทยเองนั้นมีการยอมรับกองกำลังบางส่วนเท่านั้นคือจีนยูนนานที่เรียกตนเองว่ากองพล 93 และให้อาศัยอยู่เป็นรัฐซ้อนรัฐในเขตเดียวกัน โดยทั้งนี้เป็นการเลือกข้างทางการเมืองระหว่างประเทศอย่างเด่นชัดจึงถือว่าฝายตรงข้ามเหมือนกันระหว่างจินทหารคณะชาติและรัฐไทยโดยรัฐไทยได้เสนอสถานที่ลี้ภัยให้ในดินแดนไทยแตกต่างจากกองกำลังอื่นๆ และเมื่อการเมืองของรัฐไทยแปรเปลี่ยนนั้นจึงมีการพยายามให้กลายเป็นไทยด้วยทางกฎหมายที่แตกต่างจากการกลืนกลายเป็นชาวจีนอื่นๆ

7.2. การเมืองคนพลัดถิ่นกับรัฐเจ้าของแผ่นดินในบริบทโลกทัศน์

การเข้ามาของกองกำลังทหารจีนคณะชาตินั้นเป็นการเข้ามาแบบมีเงื่อนไขสำคัญทางกาเมืองคือการยกเลิกกองกำลังและเส้นทางไปสมทบกองกำลังของจีนคณะชาติที่อพยพไปยังไต้หวัน แต่เนื่องจากกองกำลังนี้ไปได้สวมทับกันสนิทในเรื่องเวลา กับทางไต้หวัน เนื่องจากกองกำลังนี้มีอิสระยาวนานกว่าที่จะยอมปลดอาวุธ ดังนั้นจึงมีกลุ่มบางกลุ่มที่ไม่ต้องการย้ายถิ่นไปยังไต้หวัน อาจจะเป็นเพราะการที่เดินทางไปตั้งถิ่นฐานใหม่ช้ากว่าคนอื่นๆ อาจเสียโอกาสในหลายๆ ด้าน ดังนั้นกลุ่มที่ยังคงขออาศัยอยู่ในเขตแดนประเทศไทย แต่เนื่องจากการเมืองที่ต้องเลือกข้างนั้นรัฐไทยจึงยอมให้มีกลุ่มคนเหล่านี้กลายเป็นคนพลัดถิ่นอาศัยอยู่แบบไม่มีตัวตน โดยกลุ่มคนเหล่านี้ยังคงผลิตอุดมการณ์ทางการเมืองอยู่และต้องการสร้างกลุ่มให้มีอำนาจต่อรองบฐานชาติจีนและวัฒนธรรมจีนอยู่

ดังนั้นการสร้างอำนาจต่อรองจึงต้องมีการพึ่งตนเองด้วยการสร้างกองกำลังขึ้นใหม่โดยเริ่มแรกนั้นได้ร่วมกับกองกำลังไทใหญ่ก๊กชาติร่วมรบกันเนื่องจากมีศัตรู (ทางฮ้อม) คนเดียวกันคือ

พม่า เนื่องจากกลุ่มจีนมีความเห็นว่าพม่ารับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน(กวาดล, 2549, 206) แต่การร่วมมือกันนั้นก็รวมไปถึงการผสมกลมกลืนกันด้วยการแต่งงานข้ามชาติพันธุ์แต่ลูกที่เกิดมานั้นก็เป็นส่วนหนึ่งของผลผลิตของอุดมการณ์จีนและกลายเป็นจีนในวัฒนธรรมคนพลัดถิ่น

นอกจากนั้นการสะสมความมั่งคั่งเพื่อเป็นทุนในการสร้างอำนาจต่อรองทางทหารนั้นชาวจีนยูนนานกลุ่มนี้ได้เข้ามามีบทบาทในสินค้าต้องห้ามเช่น ยาเสพติดและอาวุธเนื่องจากใช้ความได้เปรียบที่ไม่มีตัวตนอยู่ในประชาคมโลกดังนั้นการกระทำใดๆก็ไม่ได้รับการมองเห็นอย่างเป็นทางการเสียงเรียกร้องจากพื้นที่ก็กลายเป็นเสียงเงียบสังัดการดำเนินงานสินค้าต้องห้ามนั้นก็ถูกอ้างในเวลาต่อมาว่ามีความจำเป็นแต่ก็เป็นการสร้างฐานอำนาจการต่อรองในการดำรงอยู่ให้กับกลุ่มนี้

แต่เนื่องจากสินค้าต้องห้ามเหล่านี้เป็นสิ่งช่วยวนใจจึงมีตัวละครมากมายเข้ามาเล่นเกมที่ต้องห้ามนี้และกระจายตัวไปยังกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆด้วยดังนั้นเรื่องสินค้าต้องห้ามนี้จึงไม่สามารถที่จะหากคนเล่นหลักๆได้อย่างชัดเจนแต่ถึงอย่างไรก็ตามดูเหมือนว่ากลองกำลังทหารจีนคณะชาติพยายามที่จะเลิกเกี่ยวข้องกับสินค้าเหล่านี้โดยการต่อรองกับรัฐไทยในการช่วยรบในพื้นที่ต่างๆให้

เนื่องจากข้อต่อรองคือมีศัตรูทางอุดมการณ์เดียวกัน โดยทางกลุ่มนี้ต้องการมีอาวุธไว้อย่างชอบธรรม ความไม่มีตัวตนของจีนยูนนานที่เป็นอดีตทหารจีนคณะชาตินั้นเมื่อถึงเวลาที่สายลมทางการเมืองเปลี่ยนแปลงตั้งนั้นทางรัฐไทยจึงต้องหาทางออกให้กับกลุ่มคนเหล่านี้จึงใช้ข้ออ้างในการที่พวกเขาเหล่านี้ช่วยราชการทหารและให้สัญชาติเป็นไทย แต่การที่กลุ่มนี้มีบทบาททางการเมืองต่างไปจากคนพลัดถิ่นอื่นๆดังนั้นการได้สัญชาติไทยจึงเป็นเรื่องที่สวมทับกับสังคมไทยไม่สนิทโดยรัฐไทย

ไม่ได้เริ่มต้นจากการครอบงำให้คนพลัดถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยหรือมีจินตนาการเป็นคนไทย ที่มีชาติเป็นศูนย์กลางผ่านทางการสอนภาษา การประดิษฐ์ประเพณีร่วมกัน การฝึกระเบียบแบบแผนพลเมืองและศาสนา มาก่อนดังนั้นจีนยูนนานกลุ่มนี้จึงเปรียบเสมือนมีรัฐ-ชาติจินตทับซ้อนกับไทยโดยรัฐนี้เป็นรัฐทางวัฒนธรรมที่มีการจัดระบบการผลิตวัฒนธรรมของตนเองที่มีปมประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์กับประชาคมภายนอกที่ซับซ้อนกว่าพลเมืองไทยและคนจีนโพ้นทะเลที่คนที่ “รัฐไทย” ต้องการให้ “คนไทย” รู้จัก

7.3. การศึกษาเรื่องความเป็นจีนในกลุ่มลูกหลานอดีตทหารจีนคณะชาติ

ชาติหรือรัฐชาตินั้นเป็นการผลิตเชิงอุดมการณ์ที่เกิดขึ้นมาไม่นานนักในภูมิภาคนี้การเกิดขึ้นของรัฐชาตินั้นเป็นเรื่องจินตนาการระหว่างกลุ่มคนผนวกกับเขตแดนที่กำหนดขึ้นด้วยวิธีต่างๆการที่ผู้คนพลัดถิ่นจะมีความสำนึกในเรื่องรัฐชาติ(ที่หมายถึงเขตการปกครองหรืออำนาจของรัฐที่มีต่อผู้คนนั้น โดยที่เป็นการยอมรับทั้งสองฝ่าย) ก็เป็นเรื่องยากลำบากที่จะกระทำเช่นนั้นได้ในเขตอำนาจรัฐอีกแห่งหนึ่งที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ แต่การดำรงอยู่ของความเป็นชาตินั้นยังคงสร้างขึ้นมาได้และยังคิดตัวอยู่ผ่านวัฒนธรรมประเพณีและที่สำคัญคือเรื่องภาษาการสำนึกถึงมาตุภูมิ

สำหรับคนพลัดถิ่นจะมีลดลงเรื่อยๆ ในรุ่นลูกหลานหรือไม่เป็นเรื่องของความกลมกลืนทางสังคม(Socialization) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม

การศึกษาจีนยูนนานในพื้นที่ชุมชนอดีตทหารจีนคณะชาตินั้นมีเนื้อหาเรื่องความสำนึกในความเป็นคนไทยของจีนฮ่อที่ได้รับสัญชาติไทยแล้วในจังหวัดเชียงใหม่เป็นวิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (สมชาย,2542)สรุปได้ว่าความสำนึกในความเป็นไทยนั้นเป็นปฏิภาคผกผันระหว่างการศึกษา(ภาษาจีน)และ อายุ การที่มีอายุสูงขึ้นและการมีความรู้ภาษาจีนดีขึ้นทำให้พวกเขามีโอกาสในการเดินออกจากชุมชนไปทำมาหากินในต่างประเทศซึ่งการทำงานในต่างประเทศเป็นสิ่งที่ลูกหลานชาวจีนยูนนานต้องการถึงแม้จะไม่เป็นอาชีพที่ใฝ่ฝันสูงสุดก็ตาม (อาชีพที่พึงประสงค์คือการประกอบธุรกิจ) ในงานวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาการศึกษานอกระบบ อีกชิ้นหนึ่งก็มีความสอดคล้องกันนั้นคือการผลิตซ้ำเชิงอุดมการณ์ของชาวจีนฮ่อในภาคเหนือของไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่(วัฒนา,2543) ชาวจีนฮ่อผลิตซ้ำเชิงอุดมการณ์ความเป็นจีนผ่านภาษาจีนและวัฒนธรรมประเพณีจีนและประเพณีจีนท้องถิ่นความเป็นจีนและภาษาจีนจะนำไปสู่อุดมคติที่สังคมชาวจีนยอมรับคือความกตัญญู โดยลูกหลานแสดงออกด้วยการทำมาหากินและส่งเงินมาเลี้ยงดูพ่อแม่ ทางทำมาหากินที่ดีที่สุดนั้นคือการไปทำงานยังต่างประเทศโดยเฉพาะ ได้วันและบางครั้งก็มาเลเซียบ้างแต่สำหรับ ได้วันนั้นเป็นสถานที่ประกอบอาชีพที่ทุกคนใฝ่ฝันมากที่สุด การที่มีการผลิตซ้ำเชิงอุดมการณ์นั้นพบว่าการเรียกชาวจีนยูนนานที่เป็นลูกหลานทหารจีนคณะชาติและกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาหลังสงครามโลกครั้งที่สองว่า “ฮ่อ” กลุ่มคนเหล่านี้คิดว่าตนเองแตกต่างจาก “ฮ่อ” ที่คนไทยรู้จักเพราะไม่การผลิตอุดมการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

8. บทสรุป

พลวัตวัฒนธรรมของจีนยูนนานในประเทศไทย องค์ความรู้ที่ยังต้องการสำหรับสังคมไทย

ชาวจีนยูนนานในประเทศไทยนั้นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มเดียวกันซึ่งไม่สามารถที่จะหาความรู้ใดในการอธิบายความเคลื่อนไหวทางสังคมได้อย่างครอบคลุม ถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ได้และความรู้ทางสังคมศาสตร์ในสังคมไทยยังไม่ได้เข้ามาอธิบายในหลากหลายมิติทางวิชาการพร้อมๆกัน

จากการสอบถามความรู้ที่มีอยู่นั้นพบว่า ชาวจีนยูนนานในประเทศไทย “มีอดีต มีปัจจุบัน และมีอนาคต” ซึ่งต้องการการศึกษาที่เชื่อมโยงกันอย่างมีพลวัตในมิติประวัติศาสตร์ การเมืองเชิงวัฒนธรรม การผลิตอุดมการณ์ทางสังคม และการสร้างจินตนาการของคนพลัดถิ่นที่มองอนาคต รวมถึงการศึกษา เรื่องความรู้สึก อารมณ์ รสนิยม ในการผลิตอุดมการณ์และอุตสาหกรรมวัฒนธรรม ตลอดจนการศึกษาภาวะหญิง-ชายของชาวจีนยูนนาน และต้องเป็นการศึกษาพื้นที่หลายสนามเนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้มีมิติความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่ไม่ได้อยู่ในกล่องหรือ

พื้นที่ปิดล้อมทางการเมืองและการตัดข้ามพื้นที่ของชาวจีนยูนนานก็เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องแม้กระทั่ง
จีนยูนนานที่คนไทยรู้จักในชื่อ “จีนฮ่อ”

ดังนั้นองค์ความรู้เรื่องพลวัตวัฒนธรรมของชาวจีนยูนนานในประเทศไทยจะก่อตัวใน
รูปแบบใดและจะสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่ออธิบายพลวัตเหล่านั้นได้อย่างไรจึงเป็นคำถามที่สังคม
วิชาการต้องหาคำตอบต่อไป

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ ตันประเสริฐและคณะ 2544 90ปีมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งบนเส้นทางประวัติศาสตร์สังคมไทย:
ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
ชั้นสุทธาคารพิมพ์ กรุงเทพฯ
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ 2547 บทความเรื่อง ทบทวนแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ข้ามยุคสมัยกับ
การศึกษาในสังคมไทย ,ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์,ศูนย์
มานุษยวิทยาสิรินธร,กรุงเทพฯ
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา 2549 คำนำ ในหนังสือประวัติศาสตร์ยูนนานสมัยใหม่, อูสา โลหจรรย์แปล
และเรียบเรียง, สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, กรุงเทพฯ
- จิรวุฒิ เสนาคำ 2547 บทความเรื่อง แนวคิดคนพลัดถิ่นกับการศึกษาชาติพันธุ์, ว่าด้วย
แนวทางการศึกษาชาติพันธุ์, ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, กรุงเทพฯ
- อูสา โลหจรรย์ 2549 แปลและเรียบเรียง ประวัติศาสตร์ยูนนานสมัยใหม่, สำนักพิมพ์
สร้างสรรค์, กรุงเทพฯ
- นรเศรษฐ พิสิทฐพันธ์ 2548 สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย จีนฮ่อ สถาบันวิจัยภาษา
และวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล เอกพิมพ์
ไทย กทม
- วิลเลียม สกินเนอร์ 2529 แปลโดยพรณี ฉัตรพลรักษ์ สังคมชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย
ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์ ไทยวัฒนาพานิชย์ กทม
- พรชัย ตระกูลวรานนท์ 2545 แนวทางการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์จีนในสังคมไทย วารสารสังคมวิทยา
มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2545
หน้า 1-21
- ศุภลักษณ์ พรกุลวัฒน์ 2545 การศึกษาจีนฮ่อในประเทศไทย วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2545 หน้า 25-35
- วัฒนา คุณประดิษฐ์ 2543 การผลิตซ้ำอุดมการณ์ของชาวจีนฮ่อในภาคเหนือของประเทศไทย
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาวิชาการศึกษา นอกระบบ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2543
- สมชาย อุ้นตะ 2542 ความสำนึกในความเป็นไทยของจีนฮ่อรุ่นบุตรหลานที่ได้รับสัญชาติไทยแล้ว
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์)
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2542

สมภพ लाखโรจน์และคณะ 2528 ความสัมพันธ์ทางสังคมเศรษฐกิจระหว่างชาวเขากับจีนฮ่อ มปท.
 ธนุชัย ดีเทศน์ 2518 ชีวิตและความสัมพันธ์ของจีนฮ่อกับลี้ซอหมู่บ้านหัวแม่คำ ตำบลป่า—อำเภอ
 แม่จัน จังหวัดเชียงราย สารนิพนธ์ โครงการประกาศนียบัตรชั้นสูง
 บัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อนันต์ บำรุงพฤษ์,พลตรี 2533 ปัญหาชนกลุ่มน้อยกับความมั่นคงของชาติ ศึกษาเฉพาะกรณีจีนฮ่อ
 (ผู้อพยพอดีตทหารจีนคณะชาติ) เอกสารวิจัยหลักสูตรป้องกัน
 ราชอาณาจักร วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

กฤษณา เจริญวงศ์ 2533 การศึกษากลุ่มคนจีนอพยพ(กองพล 93)ในเตชายแดนภาคเหนือของ
 ประเทศไทยการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง
 ทบวงมหาวิทยาลัย

ไพฑูรย์ ดัชเช่ 2527 ปัญหาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย เอกภาพกับคอมมิวนิสต์ ศูนย์วิจัยคณะ
 รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กาญจนะ ประกาศวุฒิสาร,พินเอก 2546 ทหารจีนคณะชาติ ก็กมินตั้ง ตกค้างทางภาคเหนือประเทศ
 ไทย สยามรัฐพรีนติ้ง เชียงใหม่

กาญจนะ ประกาศวุฒิสาร,พินเอก2537 กองพล93ผู้อพยพบนทหารจีนคณะชาติบนดอยผาตั้ง ห้าง
 หุ่นส่วนจำกัดสยามรัฐ เชียงใหม่

จิรวุฒิ เสนาคำ 2549 มานุษยวิทยาข้ามพรมแดน วัฒนศาลา กรุงเทพฯ

จิริจันทร์ วงศ์ลือเกียรติ ประทีปะเสน 2548 ชนขวงเลียงภาเกียรติ:ทายาทเจิ้งเหอ 100ปีคาราวานม้า
 ต่างสู่เชียงใหม่ ธนบรรณการพิมพ์ เชียงใหม่

สุเทพ สุนทรเกสัช 2548 ชาติพันธุ์สัมพันธ์ สำนักพิมพ์เมืองโบราณ กรุงเทพฯ

หน่วยเฉพาะกิจ 327 กองทัพภาคที่ 3 2530ผู้อพยพอดีตทหารจีนคณะชาติ เอกสาร โรเนียวเย็บเล่ม
 อภิญญา เฟื่องฟูสกุล 2546 อัตลักษณ์(Identity)การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด คณะกรรมการ
 สภาวิจัยแห่งชาติ กรุงเทพฯ

ภูวดล ทรงประเสริฐ 2547 จีนโพ้นทะเลสมัยใหม่ บริษัทเบรนเอจ จำกัด กรุงเทพฯ(29-88 391-394)

สุชาติ เสรฐมาลินี 2549 อัตลักษณ์ของจีนฮ่อในมัสยิดป่าฮ่อจังหวัดเชียงใหม่ เอกสารประกอบการ
 สัมมนาทางวิชาการทางสังคมวิทยาเวทีภาคเหนือ สำนักงาน
 คณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ มปท.เชียงใหม่

สืบแสง พรหมบุญ. (2525). ความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการระหว่างจีนกับไทย.
 กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

แสงอรุณ กนกพงษ์ชัย 2549 ความสัมพันธ์วัฒนธรรมไทย จีน เอกสารประกอบการเรียน
 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ เอกสาร โรเนียวเย็บเล่ม มปท.
 มปป. สมุทรปราการ

ประสิทธิ์ รักประชา 2540 ข้าพเจ้ากับเสรีไทย สายจีน , กรุงเทพ, สำนักพิมพ์พี.วาทีน พับลิเคชั่น
จำกัด

พรรณี บัวเล็ก 2545 ลักษณะของนายทุนไทยในช่วงระหว่าง พ.ศ.2475-2482 บทเรียนจากความ
รุ่งโรจน์สู่โศกนาฏกรรม กรุงเทพฯ: พันธกิจ